

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

DOBOVÝ OBRAZ POB L OHORSKÉ
REKATOLIZACE V KUTNÉ HO E P EDEV^{TM}ÍM
V PAMĚTECH MIKULÁ^{TM}ŠE DA^{TM}ŠICKÉHO
Z HESLOVA

Bakalářská diplomová práce

^{TM} pánka Faltýnová

Studijní obor: historie

Vedoucí práce: Mgr. Martin Elbel, M. A., Ph. D.

Olomouc 2008

PDF
Complete

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

Prohlá-uji, že jsem tuto bakalá skou diplomovou práci vypracovala samostatn ě a uvedla v ní ve-keré prameny, literaturu a ostatní zdroje, které jsem pouffila.

V Olomouci dne 15. dubna 2008

Trř pánka Faltýnová

OBSAH

1. Úvod	4
2. Náboflenská tradice Kutné Hory	8
3. Mikulá–Da ický z Heslova a jeho Pam ti	
3.1 Stru ný nástin osobnosti a flivota Mikulá–e Da ického z Heslova	13
3.2 Pam ti Mikulá–e Da ického z Heslova	14
4. Tolerance v pojetí Mikulá–e Da ického z Heslova a její vývoj	17
5. Mikulá–Da ický z Heslova a konverze	24
6. Od Tridentina k Bílé ho e: koncepty rekatolizace p ed- a pob lohorské	26
7. Obraz pob lohorské rekatolizace Kutné Hory v Pam tech	31
8. Katolický pohled: Kapihorský a Ko ínek	
8. 1 Simeon Eustachius Kapihorský a jeho protestant–tí nep átelé	41
8. 2 Jan Ko ínek: Staré pam ti kutnohorské	43
9. Záv r	48
Seznam literatury a pramen	50
Summary	53
P íloha	54

1. ÚVOD

Pro d jiny m sta Kutné Hory existuje ojedin lý pramen. Tzv. Pam ti Mikulá-e Da ického jsou jedním z mnoha kroniká ských po in raného novov ku, ale zároveň jedním z mála t ch kvalitních, které m fleme pouffít jako spolehlivý vypráv cí pramen.¹ Jak zmi uje Jaroslav echura, projevuje se v t chto dílech vliv humanismu, který kladl d raz na pravdivost kroniká ské výpov di a na uffívání p vodních pramen .²

Pam ti jsou známé nejen v historické obci, ale i pro širokou veřejnost. Bylo vydáno n kolik jejich edic, a jsou pom rn ásto citovány v publikacích pojednávajících o historii eských zemí 16. a po átku 17. století.

O flivot a charakteru díla Mikulá-e Da ického se dozvídáme z úvod a komentá t chto edic nebo ze starší literatury, jmenovit z práce Petra Miloslava Veselského.³ Samostatné studie, které by se v novaly tomu, jaký pohled p ináí Da ický na dobu zachycenou v Pam tech, chybí. Protofle je pro nás krom relativní Da ického objektivity d leffitý jeho osobní náhled, který k nám zpoza ádk mluví, chceme se mu v této práci v novat. Konkrétn jsem si vybrala období pob lohorské rekatolizace. Inspiroval m k tomu Jaroslav echura, který vyjád il lítost nad tím, fle doposud nebyla v nována pozornost vztahu Da ického a jeho Pam tí práv k rekatolizaci.⁴

Ta p edstavuje jedno z v ných témat eských d jin, jehofl produktem jsou i dlouhé úvahy v rámci diskusí o smyslu eských d jin. Domnívám se, fle stále je-t existuje dluh k tomuto rozporuplnému období na-ích národních d jin, protofle v širokém laickém pov domí je toto období stále je-t zakódováno jako šobdobí temnaõ, a to i p estofle novodobá historiografie se ufl del-í dobu snaflí svými

---

¹ Nadále budeme toto dílo zkrácen ozna ovat jen jako Pam ti.

² echura, J., Kárník, Z. a kol.: Pam ti Mikulá-e Da ického z Heslova z roku 1623, In: Antologie studijních text k novov kým sociálním d jinám V., . 1, Praha 2002, s. 35.

³ Veselský, P. M.: Pánové Da i tí z Heslova od jích po átku afl na na-e doby v bec, jakofl i Mikulá-Da ický z Heslova a jeho literární innos zvlá- , Hora Kutná 1886.

⁴ echura, J.: Týmon V-ete ka 1630: Historia klá-tera sedleckého, In: Kutná Hora v dob baroka, Praha 2005, s. 41.

avit.⁵ Je to úkol velmi nesnadný, vzhledem k tomu, že jsou ve společnosti tradované stereotypy. Ty zpravidla mívají na myšlení a představy lidí silný vliv nevlídné historie. Zčásti jsou vytvořeny samotnými historiky, dalším jejich zdrojem jsou autobiografie a romány, které patří u nás do povinné četby na základních školách. Nejslavnějším z nich je bezpochyby Alois Jirásek a jeho román *Temno*.⁶

Vnímání tohoto období jen v mezích násilného převládání od jedné víry na druhou je ale zavádějící a v podstatě vede k odsuzování katolické církve dodnes. Svým drobným pojednáním chci doplnit mozaiku výkladů vztahující se k tomuto období. A to skrze pohled na názory jedinců žijících v dané době.

Podle dělení Josefa Hanzala se budeme pohybovat v první fázi rekatolizace, kterou vymezují zhruba léta 1620-1630. Tato fáze byla nejvýznamnější, protože v ní došlo k masové náboženské konverzi, v těchto letech způsobené především vojenským, politickým a ekonomickým nátlakem. Neblaze proslulé jsou tzv. dragonády a ubytování vojenských posádek na škvartýře do měst a domů nejvčetnějších kacířů, pod velením Martina Huerty a Baltasara Marradase. Ani tehdy tu však nechybí nenásilné pastorační, charitativní a kulturní působení představitelů katolické církve.

Mezi zastánce tohoto proudu patří pražský arcibiskup Arnošt Albrecht hrabě z Harrachu (v úřadu v letech 1623-1667).⁷ Výsledkem tohoto proudu jsou hodnotná umělecká, duchovní a vzdělávací díla, která, a koliv plně zakotvená v katolické nauce, se neztotožňují s habsburskou vládní politikou. Z kutnohorského zázemí vychází například v mnoha ohledech vysoce zajímavé dílo jezuita Jana Kořínka *Staré památky kutnohorské*. V nich autor dokonce přímo odkazuje k exulantovi Pavlu Stránskému a jeho v poblohorských letech zakázanému dílu. Alexandr Stich k tomu poznamenává: *ŠV-ichni balbínovci byli naplněni duchem protireformace, oddaní chtěli sloužit obecným ideám tridentského koncilu. Ale dospěli z něj*

⁵ K tomuto tématu viz Ornejová, I.: Poblohorská rekatolizace. Nátlak nebo chvályhodné úsilí?, In: *Dějiny a současnost*, r. 23, č. 4, 2001, s. 2-6.

⁶ V rámci výkladu o proti-jezuitské propagandě mluví o problému negativního vnímání doby rekatolizace Ivana Ornejová ve své knize *o dějinách Tovaryšstva Ježíšova*. Ornejová, I.: *Tovaryšstvo Ježíšovo, Jezuité v letech 1620-1630*, Praha 2002, 2. vyd., s. 223-241.

⁷ Hanzal, J.: Rekatolizace v poblohorských letech, In: *Česká města v 16. a 18. století*, Sborník příspěvků z konference v Pardubicích 14. a 15. listopadu 1990, Praha 1991, s. 198.

postupovala v případě těchto scestn, fle její spojení se
atismu a s tím související ú ast na likvidaci eského
stavovského státu a na totální proti eské represi po-kozuje jak národ, jehož
p íslu-níky a kulturními p edstaviteli se právem cítili, tak protireformaci samu.⁸

Kutná Hora je velice specifickým prost edím. Od poloviny 20. let 15. století do
bitvy na Bílé Ho e je to m sto se silnou utrakvistickou tradicí. Kutná Hora byla po
Praze jediným m stem, ve kterém sídlila utrakvistická konzisto v ele s
arcid kanem. Druhé specifikum m sta tvo í nebezpe né hornické povolání jeho
obyvatel a námezdních d lník flujících v p ílehlých osadách. T etím d vodem byl
význam m sta v rámci státu, který plynul práv z provozu dol a mincovny. A
v rámci toho p írozen zvý-ený zájem panovníka o záležitosti m sta.

Velká ást literatury pojednávající o minulosti m sta se p írozen v nuje
p edev-ím její hornické minulosti a architektonickým památkám. Období
rekatolizace v Kutné Ho e se v moderní historické literatu e nev nuje detailn fládná
publikace. B flný tená m fle najít informace v monografii v nované d jinám m sta
a jeho kulturním památkám *Kutná Hora*, jejíž sou ástí je i rozsáhlý seznam
literatury, v nující se témat m souvisejícím s Kutnou Horou. Obsahuje p edev-ím
lánky místních vlastiv dných periodik a práce badatelských nad-enc z konce
devatenáctého a po átku dvacátého století.

Rekatolizaci v Kutné Ho e v souvislosti s jezuitským ádem se v nují n které
lánky ve sborníku *Kutná Hora v dob baroka*, který vy-el afl po dlouhých 12 letech
od konání stejnojmenného sympozia.⁹ Ze star-í literatury se pob lohorskému období
v souvislosti s nábofenstvím v nuje kniha Petra Miloslava Veselského nazvaná
Persekuce Hory Kutné po bitv b lohorské z roku 1882. Obsahuje sled ú edních
na ízení a odpov dí tehdej-í m stské rady na n , obojí uvádí v t-inou v doslovném
p episu z pramen (jejich p esný p vod ale neudává). Samotný výklad je velice
stru ný a veskrze p ejímá hodnocení Mikulá-e Da ického z Heslova, v negativním
sv tle je p edstaven zejména nejvy-í mincmistr Vilém Ilburk z Vesovic.

Domnívám se, fle p í pokusu postihnout dobové vnímání rekatolizace se p íli-
nelze uchýlovat k obecným soud m, nanejvý- k nim m fleme p istupovat v rámci
jednotlivých společenských skupin. Zárove jsem si ale v doma, fle u jednotlivc je
vytvá ení takových soud je-t t fl-í, pon vadfl se nelze vcítit do jejich my-lení.

⁸ Ko ínek, J.: Staré pam ti kutnohorské, Praha 2000, s. 437.

Úpadek kutnohorského m – ana Mikulá-e Da ického z
zanechal pramen tak zásadní pro naše poznání flivota
v Kutné Ho e, se lze k tomuto cíli alespo p iblífit.

Z p edcházejících ádk vyplývá, že se budu pokou-et o textový rozbor vý-e
zmín ných Pam tí, zam ený na poznání vnímání rekatolizace a n kterých fenomén
s ní spojených. Konkrétn náboflenské tolerance a konverze. P i výkladu o
pob lohorské rekatolizaci budou záznamy z Pam tí dopln ny a konfrontovány
informacemi z knih m stské rady.

K celistv j-ímu pohledu snad p isp je komparace Pam tí s díly, které a koliv
se problematice rekatolizace prvoplánov nev nují a vznikly v asov vzdálen j-ím
období, nám mohou o ní svá sv dectví p inést. Jejich auto i stojí na katolické, tedy
opa né stran nefl Da ický. Jsou jimi Jan Ko ínek se Starými pam tmi
kutnohorskými (1675) a Simeon Eustachius Kapihorský se svou Historií klá-tera
sedleckého ádu svatého cistercienského (1630). Je zajímavé sledovat, jak se
s rekatolizací vyrovnávají oni, p edev-ím Jan Ko ínek jako p íslu-ník jezuitského
ádu. ádu, který m l provád ní rekatolizace v popisu práce.

Nejprve si ale pro uvedení do tématu dovolím krátce pojednat o náboflenské
tradici v Kutné Ho e, flivot a díle Mikulá-e Da ického a koncepcích provád ní
rekatolizace v echách.

Pro pot eby kapitoly *Od Tridentina k Bílé Ho e aneb koncepce rekatolizace
p ed- a pob lohorské* jsem vyuffila p edev-ím práce Ivany ornejové, specializující
se na d jiny Tovary-stva Jeffí-ova v eských zemích, které jsem konfrontovala
s názory Josefa Hanzala a Stanislava Sousedíka. Dále jsem cenné podn ty získala
z d l Ji ího Mikulce, Franti-ka Kavky a Anny Skýbové i ze sborníku *Rekatolizace
v eských zemích*.

Zahrani ní literatura se období rekatolizace v echách v nuje nej ast ji
v rámci diskuzí o problematice konfesionalizace v prost edí habsburské monarchie.
V t-ina studií se zabývá vztahem mezi habsburskou mocí, církví a stavy. Za v-echny
autory jmenujme R. J. W. Evanse, T. V. Thomase, W. Eberharda, T. Winkelbauera,
A. Catalana a dal-í.

---

⁹ Kutná Hora v dob baroka, Praha 2005.

NÁBOĚNSKÁ TRADICE KUTNÉ HORY

Vzhledem k hornickému charakteru města probíhalo jeho utváření fiveln, spojováním jednotlivých menších osad. Stejně fiveln, podle potřeb osadníků, probíhaly stavby kostelů a soustřeňování věřících kolem nich. První provizorní kaple vznikaly z iniciativy cisterciáckého sedleckého klátera i alespoň za jeho dohledu.

část města spadala do farnosti pňvické, která patřila k pražské kapitule, další část k malínské farnosti, podřízené sedleckému kláteru. Malínská fara se v tícátých letech 14. století stala obřím Jana Volka, vyehradského proběta a českého kancléře. To Kutnohorským pomohlo částečně se vymanit z vlivu klátera, o čemž soustavně usilovalo od dvacátých let 14. století. Hlavním důvodem byla snaha získat patronátní práva k městským kaplím, aby důchody z nich mohly být vyuřity ve prospěch nově zakládaného městského pítálu. V roce 1410 získalo město na základě buly papeže Jana XXIII. dva samostatné farní obvody, svatojakubský a svatobarborský.¹⁰

Během husitských válek patřila Kutná Hora k odporcům Husova myšlení a jeho říšitel. Výsledky válek ale město od jeho katolické minulosti na hony vzdálily. Náboženská tradice se v pohusitské Kutné Hoře nadále vytvářela v utrakvistickém duchu. A co více, Kutná Hora se v šestnáctém století stala sídlem správního orgánu kaliňické církve, a to utrakvistické konzistoře, jediné mimo Prahu. V jejím čele stál arciděkan, přisedlícími byli faráři z městských farních obvodů, ze svetských osob byli do konzistoře voleni městští koněelé. Toto zdvojování funkcí vedlo k častému vřmřování městské správy do církevních záležitostí a jejich podřizování autoritě města.

Jakýmsi ostrěvkem katolictví zůstal Sedlecký kláter založený v první polovině 12. století. V roce 1421 byl vypálen. Teprve od roku 1454 se sem cisterciáckí řádoví bratři postupně vraceli ze svého dočasněho útočiště v Klosterneuburgu. Jejich počet byl ovšem velmi nízký a způsob řivota z hlediska katolických morálních zásad velmi problematický. V tomto smyslu kláter zapadal do obrazu stavu katolické církve, v jakém ji v letech p evzal arcibiskup Antonín Brus z Mohelnice. Jako doklad je možno uvést vzájemné přátelské vztahy Dačického a některých opatů, kterým rozdílné vyznání nebránilo společně se oddávat

¹⁰Altová, B., Tröblová, H. a kol.: Kutná Hora, Praha 2000, s. 56-57.

V roce 1595 si Da ický po smrti opata Ji řho Taxera
o zrostu lov k a veselý musiku milující a sám výborn ji
um jící star ek; a jsa sám mnichem na mnichy a jepti-ky nev el íkáva je, fle ho ert
do té káp vstr il, jepti-ky pak nebeskými kurvami nazejval. Germanus byl.¹¹

O dal-ím opatovi, který nastoupil po Taxerovi p iná-í Da ického zápisky také
zajímavé sv dectví. O uvoln né místo se p eli dva mni-i, Johannes Macerus a
Franciscus Pecelius: š *Naposledy ten Francauz Pecelius, jenfl nic esky neum l,
obdrfl el /opatství, pozn ^{TM} F:/; Macerus pak, rozhn vav se, [p istaupil k religionu
evangelitskému], mni-tsví opustil a potom se ofenil, pojav k manfl eství Ká u, dceru
Anny Bedná ky e . erná z m sta H. K.õ Na záv r p ipojil Da ický je-t osobní
glosu: š *Rovn jako psi o kos , takovau m rau popi o sv tská zboff se derau, protofl
vzítí psuom kos a popuom zboff, tak bude pokoj a slovo boff se rozmnoff, kdyfl kn fl
ne sv tská ale nebeská zboff seznají.*¹²*

Na jiném míst v Pam tech najdeme informace, fle si n kte í opati vydrflovali
milenky.¹³ Kritice opat se nevyhýbal ani Kapihorský ve své *Historii klá-tera
sedleckého ádu svatého cistercienského*.¹⁴ Celé pedb lohorské období klá-tera se
dá v podstat shrnout jako snaha o získání siln j-řho postavení v i m stu a
znovuzískání sekularizovaného majetku.

Kutná Hora byla po v t-inu svých d jin známa jako m sto, jeff projevovalo
zna nou toleranci, co se tý e vyznání svých obyvatel. Dovolovalo jí to na jedné
stran její významné postavení ve stát , dané hospodá skou d leffitostí m sta. Na
druhé stran , jak pí-í Helena ^{TM}roblová a Marie Bissingerová, hrála významnou
úlohu i obzvlá-t silná zboffnost horník vyvolaná mimo ádn nebezpe ným
povoláním a nejistotou v podnikání, která je vedla k veliké úct k profesní zdatnosti
bez ohledu na vyznání.¹⁵

Prvním uchopitelným bodem historie náboffenské tolerance je privilegium
císa e Zikmunda z roku 1437, které íká, fle šsta íõ a šnovíõ Horníci tvo í jednu obec

¹¹ Rezek, A.: Pam ti Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 2, Praha 1880, s. 51.

¹² Rezek, A.: Pam ti Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 2, Praha 1880, s. 56.

¹³ Tamtéfl, s. 110.

¹⁴ Kapihorský, S. E.: *Historia klá-tera sedleckého, ádu cistercienského*, 2. vyd., Kutná Hora 2006.
(1. vyd. Praha 1630).

¹⁵ Bissingerová, M., ^{TM}roblová H.: *V k Jagellonc (1471 ó 1526)*, In: Altová, B., ^{TM}roblová, H. a kol.:
Kutná Hora, Praha 2000, s. 79.

stejných práv a povinností, které zaručili jim dříve. Tyto práva jsou myšleni katolíci, kteří byli v době husitských válek vypuzeni z města a nyní se mohli vrátit zpět.¹⁶ K provozování katolických bohoslužeb je jim v privilegiu vyhrazen kostel sv. Barbory. Druhým takovým bodem, ovšem s mnohem větší významem je rok 1485, kdy se Kutná Hora stala místem konání smlouvy, který přijal a zákonem vydal náboženský mír platný pro celou zem.

V prostředí Kutné Hory vedle sebe v různých obdobích žily kromě utrakvistů a katolické skupiny dalších vyznání. Mezi nejvýznamnější patřili e-tí bratři. Působil zde i sekta tzv. Mikulášenců. Jejím byl pobyt v Kutné Hoře, jako hornímu městu, na základě příkazu Maxmiliána II. zakázán.¹⁷ Kutnohorští ale mohli vyúřřívát finančních služeb nedaleké kolínské lidovské komunity.

Luteranismus do kutnohorského prostředí pronikal cestou vzájemných vztahů s neckojazyčnými hornickými oblastmi. Nacházel, podobně jako v jiných městech, ohlasů utrakvistů, kterým přestal vyhovovat zkorumpovaný konservatismus umírněných starokališníků a jejich sblífování s katolicismem. Příchod nových reformací (nejen luterských ale i kalvínských) myšlenek neprobíhl hladce. Nesl s sebou nemálo sporů mezi jednotlivými kněžími, popřípadě mezi kněžími a městskou radou, o to, která je správná. Městská rada si často osobovala právo zasahovat do obsazování jednotlivých far.¹⁸

K tomuto konfliktu se přidávala ještě královská nařízení ohledně provozování náboženství a zásahy nejvyššího mincmistra. Obojí náboženské spory přirozeně ještě více zkomplikovalo.

Do těchto náboženských zápasů lze zařadit spor o zmíněnou sektu Mikulášenců mezi arciděkanem Václavem Ezníkem, na jeho straně stáli představitelé cechů, a na straně druhé nejvyšším mincmistrem Albrechtem z Guttenštejna, který se Mikulášenců zastával a obviňoval Ezníka z zwingliánství. Píše o tom Josef Tymlík v kapitole své knihy o Kutné Hoře v 15. a 16. století týkající se náboženského dění za panování Ferdinanda I. Na pozadí působení jednotlivých

¹⁶ Označení Horníci pro sebe užívali kutnohorští měšťané, a koliv sami toto povolání v té době nevykonávali. Objeví-li se v našem textu slovo Horníci s velkým počátečním písmenem, jsou tedy myšleni právníci. Malé počáteční písmeno je vyúřříváno pro horníka z povolání.

¹⁷ SOA Praha - SOKA Kutná Hora, fond Archiv města Kutná Hora, sbírka privilegií, listina č. 35.

¹⁸ Viz výše poznamenané zdvojování funkcí v městské samosprávě a konzistoři.

u náboženskou situaci ve městě. Největší pozornost
Trombovi, který v Kutné Hoře působil v letech 1536 až 1552 a
za jeho působení docházelo ke vstřebávání nových náboženských vlivů a následně
tak k mnoha sporům ohledně víry. Sám Trombov byl nakloněn myšlenkám
luteranismu.¹⁹

Jak napsala ve svém článku o německé osadě u kostela sv. Jiří Helena
Trombová: Němci, kteří se objevili v Kutné Hoře kolem poloviny 16. století, byli
povětšinou horní odborníci, kteří byli pozváni za účelem pozvednutí kutnohorských
dolů. S tím jak se postupně počet německých obyvatel zvyšoval, rostla jejich
poptávka po vlastním německém kazateli, stejně jako později i po vlastní škole.
Mnoho jim vyhovovalo, německé bohoslužby se konaly v kostele sv. Jiří. V Kutné Hoře
se tak vytvořila poměrně samostatná osada německojazyčných protestantů,
přicházejících hlavně z Jáchymova. Jak naznačuje výše zmíněnýlánek Heleny
Trombové, hlavním problémem v soužití a asimilaci nebyla ani tak konfese, jako
spíše jazyk, který byl v této době chápán jako hlavní znak příslušnosti k určitému
národu.²⁰

Nenávist k Němcům jako národu mělyme vysledovat hlavně z Daického
kroniky. Píšítao je jim neestné jednání v úadech, jeřli ve městě zastávali. *š[í]v-e
pro své vechslování, nádavky, zisky a aufřitky [í]. fieny jich, N mkyň , py-n se
s d tmi v aksamitích, karmaziních procházely, p átelé a známí jich, N mci obojího
pohlaví, nuzní, mizerní, za nimi k t m horám b řeli a od nich ředrování jsauce,
tolik řlcht li.*²¹ Na několika místech v kronice pak parafrázuje své vlastní verze:

*š Hora Kutná jest zajisté
v-ech zlod j v stanovi-t ,
nuzných N mc v auto i-t ,
kte řflberau, kradau ist .
A kdyřl se dosti naberau,
odtud se jinam poberau,*

¹⁹ Trombek, J.: Kutná Hora v XV. a XVI. století, řada obrazů , pojednání a řrt z kulturních a politických
řř jin kutnohorských, Kutná Hora 1907, s. 182-191.

²⁰ Trombová, H.: Německá osada u kostela sv. Jiří v Kutné Hoře, In: D jiny a sou řasnost, ř. 2, 1997,
s. 24.

²¹ Rezek, A.: Pam řti Mikulá-ě Da ického z Heslova, sv. 2, Praha 1880, s. 100.

adau jinde takovau m rau.õ²²

Toto Da ického vnímání N mc m fle být chápáno také v kontextu snahy m st a jejich obyvatel najít v krizové situaci viníka v adách ne zcela integrovaných skupin flijících na území m sta i v jeho bezprost ední blízkosti.²³ Vzhledem k tomu, fle Kutná Hora zaffivala sice moflná pozvolný, ale ne neviditelný ústup ze slávy, je tato snaha o hledání viník ne nepravd podobná. Kutná Hora p íjímala s velkou nelibostí stále v t-í zásahy státu do její autonomie a vzhledem k tomu, fle ada nov dosazených ú edník byla n mecky hovo ících, jejich ozna ení jako nep íznivého elementu v m st se samo nabízelo. Da ického nenávistné výroky sm ovaly p edev-ím jim. Horníky z osady u sv. Ji í m sto pot ebovalo, zdej-í odborníci p iná-eli nové hornické postupy a d lníci p edstavovali d leflitou pracovní sílu.

Nové reforma ní my-lenky zasévali p ist hovalci nejen p ímo, ale také nep ímo skrze p inesené knihy. Projdeme-li si dochované knihy inventá , nalezneme tituly p ípisované hlavn Lutherovi, Melanchtonovi a Erasmu Rotterdamskému. V jednom p ípad se objevuje Kalvínova Instituce. Dále se v seznamech knih kutnohorských m – an asto objevují spisy ozna ené jako *šmodlitby n meckýõ*, *š modlitby n mecký na svátkyõ*, *š bratrská evangeliaõ*, *š flalmy bratrskýõ*, *š postilyõ*, *š stará eská evangeliaõ*, *š n mecký faltá õ*.²⁴

Ú elem tohoto stru něho nástinu bylo alespo v malé mí e p íblíflit náboflenskou situaci v Kutné Ho e v p edb lohorské dob . Kutná Hora byla takovým malým štavícím kotlemõ, ve kterém se mísila jednotlivá vyznání. A koliv vzájemné souflití místních a p ist hovalc bylo v mnoha sm rech sloflité, reformátorské my-lenky na-ly ve m st úrodnou p du. Na první místo byly ale vfldy kladeny doly a jejich výnosnost. Udrflení hospodá ské síly m sta implikovalo silné postavení Kutné Hory ve stát a moflnost pokou-et se získat alespo drobné úlevy v tvrdých státních opat eních. Proto i ve stavovském povstání hrála Kutná Hora spí-e pasivní roli a p istoupila k n mu afl po del-ím váhání, kdy se snaffila nabídnout panovníku svou loajalitu, vým nou za jeho podporu kutnohorskému dolování.

²² Tamtéfl, s. 123.

²³ O problémech integrity pí-e ve své knize Uzav ená spole nost a její nep átelé, M sto st edovýchodní Evropy (1500-1700) Jaroslav Miller, a to konkrétn v kapitole Problém integrity 1: Neasimilované skupiny m stského obyvatelstva ó cizinci, flidé a -lechta, s. 76-167.

²⁴ SOA Praha - SOKA Kutná Hora, fond Archiv m sta Kutná Hora, kniha . 410.

3.1 STRUŽNÝ NÁSTIN OSOBNOSTI A ŽIVOTA MIKULÁŠE DA ICKÉHO Z HESLOVA²⁵

V širokém obecném povdomí je Mikuláš Daický znám jako populární literární a filmová postava.²⁶ Tato jeho umlecká zobrazení pak fixují jeho představu v obecném historickém povdomí. Je to představa renesančního bouliváka, pijana, sukničkáře, hospodského povaleče, lovků bez morálních zábran.²⁷ Antonín Rezek zmiňuje dokonce řemeslníky, které prý *šdle udání starých pamětníků v Kutné Hoře zhusť bylo vyuffíváno*, a které zní *šTys divoký jako Daický*.²⁸ Pro mnohé katolické autory je pro tuto svou charakteristiku Daický zosobněním předlohorského mravního úpadku. Za ztělesnění předlohorské doby skutečně považován být může, ale pouze v mezích života erbovního měšťana, zatímco o život dalších vrstev obyvatelstva nám může leccos napovědět jeho kronika. Co se týče mravního úpadku, z dnešního pohledu je tato představa Daického v mnohém oprávněná. V Kutné Hoře byl skutečně vyhlášeným tvrdým skandál, rozhazovaným návratovníkem pohostinských zařízeních.

Narodil se 23. prosince 1555 v domě, ve kterém dříve sídlil italský biskup Filip Villanuova.²⁹ Jeho otcem byl Ondřej Kivoláček, první kutnohorský císařský rychtář, a matkou Dorota Prácheňská. První zmínka o Daickém v rodinných pamětech pochází od jeho otce Ondřeje Kivoláčka a týká se jeho cesty za vzděláním. Daický byl dán na výchovu k Josefu Wronovi z Dorndorfu a Biskupova, opatu benediktinského kláštera v Kladrubech na Tachovsku. Z tohoto

²⁵ Pouze stručný nástin uvádíme jednak z toho důvodu, že životem Mikuláše Daického z Heslova se zabývají předmluvy a komentáře níže uvedených edic, a také proto, že ho považujeme za dostatečný vzhledem k informacím, které máme vyuffít pro potřeby cíle naší práce.

²⁶ Vystupuje jako hlavní postava her Ladislava Stroupefňnického *Zvíkovský raráček* a *Paní mincmistrová*, jeho postava vystupuje ve filmu *Cech panen kutnohorských* režiséra Otakara Vávry.

²⁷ Těchto jeho vlastností vyuffili i dnešní výrobci piva a vína. Kutnohorský pivovar stáří pivo se jménem Daický, v nabídce vín nalezneme Daického pohár. Do svého názvu si jméno Daický dávají i některé kutnohorské hostince a pivnice.

²⁸ Rezek, A.: *Paměti Mikuláše Daického z Heslova*, sv. 1, Praha 1878, s. LIV.

²⁹ O rodném domě Mikuláše Daického z Heslova viz Leminger, E.: *Stará Kutná Hora*, část 1. místopis, Kutná Hora 2006, s. 49-51. Jedná se o předtiskovou stránku z *Kutnohorských předpisů* vydávaných v časopise *Vzdělanosti české*, řada III., 1927, s. 133-135.

dle leffité dva poznatky, a to za první, že Mikuláš – tam byl
o umění a za druhé, jak sám poznamenává *šdob e se
tam m l, v-ak bez auhonu religionu mého, od kteréhoť jsem nucen nebyl*.³⁰

Daického šreligionem bylo luterství, které šzd dílo po otci. V textu budeme
nolikrát odkazovat na jeho vyznání víry, které je součástí básnické sbírky
Prostopravda. Práv v Kladrubech máme tedy hledat východiska pro jeho pozdější
literární tvorbu a náboženskou toleranci.

V červnu roku 1571 získává Mikuláš – v otec od císaře Maxmiliána erbovní
list a přidomek z Heslova, který se stal dědičným pro následující generace.³¹ Ve
stejném roce ale otec umírá a třináctiletý Daický se navrácí do Kutné Hory. Zde
mu dle dle jeho předků, patřících vždy k patriciátu města, dovoluje řídit, aniž by sám
provozoval nějakou výdělečnou činnost. Jak tedy tráví svůj čas? Na tomto místě se
dostáváme zpět k jeho prostopádné povaze. Jeho nejoblíbenějším pohostinským
zařízením byla kráma U Mědink, ale s nemi radostí navštěvoval i ostatní
hospody ve městě, v nichž se ponejvíce odehrával jeho život.³² V podnapilosti pak
ztropil nemálo věcí, za které byl poháněn k odpovědnosti před městským soudem.
Nejdéle, celých třicet let života, ho provázely dvě sledky zabití – mastného
Novohradského z Kolovrat. O této příhodě a celém soudním řízení se poměrně
obsáhle rozepisuje ve své práci o rodu Daických Petr Miloslav Veselský.³³

V roce 1590 se Daický oženil, ve stejné době se uchyluje k psaní Pamětí.
Obraťme tedy pozornost od bouřlivých projevů jeho povahy a zaměříme se na tvůrčí
činnost, která je základem naší práce.

3.2 PAMĚTI MIKULÁŠE DAICKÉHO Z HESLOVA

Tento název pro rozsáhlé dílo celkem čtrnácti kronikářů zavedl Antonín Rezek,
když je použil v titulu své edice.³⁴ Dá se proto říci, že do dějin českého renesančního
dějepisectví vstupuje Mikuláš – Daický právě zásluhou Rezkovou.³⁵ Po formální

³⁰ Rezek, A.: Pamětí Mikuláše Daického z Heslova, sv. 2, Praha 1880, s. 2.

³¹ Rezek, A.: Pamětí Mikuláše Daického z Heslova, sv. 1, Praha 1878, s. XXXIX.

³² Veselský, P. M.: Pánové Daických z Heslova, Hora Kutná 1886, s. 83.

³³ Tamtéž, s. 83-126.

³⁴ Převzal ho z tzv. muzejního rukopisu pamětí, který použil jako základ své práce. Rezek, A.: Pamětí Mikuláše Daického z Heslova, sv. 1, Praha 1878, s. LXVII a LXX.

³⁵ Daický z Heslova, M.: Pamětí, Praha 1996, s. 12.

odvihování Da ického autorství považovat za chybu. Pam ti lze hledat ve významu a kvalitě záznamů jednotlivých autorů, kde Da ický nad svými předchůdci vyniká. Z tohoto hlediska je část jím sepsaná považována za vrchol celého díla. Věchrest kronikář představuje 4 generace rodu Práchanů, do kterého přišel s atkem s Dorotou Práchanou Ondřej Kivoláček, později s přívěskem Da ický. Kivoláček převzal Pam ti od svého tchána Mikuláše Práchaného³⁶ a texty, které vytvořil se tak staly předělem mezi záznamy Práchanů a záznamy Mikuláše Da ického. Věchrest tyto starší zápisky Mikuláš revidoval. Do naší doby se zachovaly právě jen jejich příběhy. Tuto skutečnost je také možno započítat k dobru označení Pam ti Da ického.

Jeho vlastní texty začínají rokem 1590. Da ický tedy píše o své současnosti. Předpokládáme, že při své kronikářské práci vycházel zejména z vlastních zkušeností a zkušeností svých sousedů i přátel. V nich kterých případech tedy jde i o neověřitelné ústní informace, na jiných místech se ale Da ický opírá o dokumenty úřední povahy, případně o tištěné a opisované zprávy ze svatých Tišských českých novin využívá v oddíle XIII. a XIV. jako zdroj pro informace o dění za hranicemi státu. Často také jako zprávy z novin uvozuje poznámky obsahující různé zprávy fantastické povahy typu *šnarodilo se dítě [í], kteréžle fídných o í a u-í nejm loš*³⁷. A kolik konkrétních své novinové zdroje nespécifikuje (zprávy přejaté z novin uvozuje slovy jako: *šTi-ť no bylo vuobecō, šNoviny tisklyō* apod.), Helena Troblová se domnívá, že jimi mohly být *Wochentliche Avizo* sestavované pražskými poštmistry a distribuované na významné šlechtické dvory a také do nich kterých měst.³⁸

Zvláštní cennost Da ického Pam ti se ukrývá v komentářích, kterými své zápisky doplňoval a ve kterých se nejvíce odráží jeho vlastní názory. Oceňována bývá literární kvalita jeho záznamů, vtipnost jeho postřehů, uflívání zabíhání a dokonce vytváření vlastních. Nesmíme ale tuto kvalitu přeceňovat, neboť z hlediska literárního jde o klasické analistické záznamy a zmíněné komentáře, jakkoliv bývají časté, nejsou v tiskové delší nejlépe jedna v ta.

³⁶ Práchan-ť vyměli po me i.

³⁷ Rezek, A.: Pam ti Mikuláše Da ického z Heslova, sv. 1, Praha 1878, s. 196.

³⁸ Troblová, H.: Kutná Hora v letech 1526 až 1620, In: Altová, B., Troblová, H. a kol.: Kutná Hora, Praha 2000, s. 132.

on ena zápisem o smrti Da ického, jeff zanechal jeho
Heslova: š25. dne zá í /1626, pozn. ^{TM} F./ v pátek na
sobotu mezi 7. a 8. hodinou fřivot sv j dokonat Mikulá–Da ický z Heslova s istau
pam tí a vyznáním stálým u ví e Krista Pána, Spasitele na–eho [í] A tak tyto pam tí
jsau dokonány, rukau jeho psané, Mikulá–e Da ického z Heslova, strýce mého
milého, o rozli ných p íb zích, co se kdy na Horách stalo; nebo jest sám také mnoho
toho pokusil, –t stí a ne–t stí za fřivobytnosti své.³⁹

Jak jsem vý–e nazna ıla, p í své práci jsem vycházela p edev–ím
z dvousvazkové edice Rezkovy. A to z toho d vodu, fe ji povařuji za nejúpln j–í.
Byla vytvo ena na základ t í rukopis Pam tí, které m l Rezek dispozici. Mluví o
nich jako o tzv. rukopisu rodinném, jind ichohradeckém a muzejním, z nichřl
poslední jmenovaný je šnejmlad–í a nejúpln j–í, býval druhdy majetkem rodiny
Da ických, a sice jist je–t r. 1748, o emřlsv d í cedulka na vnit ní desce p ilepená
se znakem rodu a monogramem C. F. D. V. H.⁴⁰ Obsahuje kritické poznámky i
pom m obsáhly úvod o historii Pam tí. Edic Pam tí ale existuje více, zmi me
p edev–ím tu, jeff obsahuje rozsáhly komentá Josefa Janá ka, ale uřl neobsahuje
kritické poznámky jako u Rezka. Dále edici od Eduarda Petr a Emila Prařláka, jeřřl
sou ástí je také Da ického básnická sbírka Prostopravda. V ní poznámky také chybí
stejn jako podrobn j–í komentá .

V následujících podkapitolách se budeme v novat konkrétním fenomén m,
jeff se na stránkách kroniky objevují. Jsou to p edev–ím tolerance, nábořlenská
konverze a samoz ejm samotná rekatolizace.

³⁹ Rezek, A.: Pam tí Mikulá–e Da ického z Heslova, sv. 2, Praha 1880, s. 271.

⁴⁰ Rezek, A.: Pam tí Mikulá–e Da ického z Heslova, sv. 1, Praha 1878, s. LIX.

POJETÍ MIKULÁŠE DAŠICKÉHO Z HESLOVA A JEJÍ VÝVOJ

Kutná Hora se ve dnech 13. a 20. 3. stala dějištěm sněmu, který v dějinách uzákonil svobodu víry pro katolíky a kalvíny. V historii náboženské tolerance je to významný mezník, protože se vztahuje i na poddané. Vrchnost je nesmí nutit vyznávat svou víru, jako v případě zásady cuius regio eius religio.⁴¹ V té době se o této toleranci mluví jako o toleranci z nezbytnosti (František Tuma) nebo vynucené toleranci (Josef Macek). Vychází z nutnosti společné obrany husitského společenství.

V podobném smyslu se dá uvažovat o toleranci v rámci různých náboženských skupin vzniklých z české reformace 16. století. Tolerance zde vystupuje jako *švabod* externí fenomén: *poukazuje na převahu světských sil a navzdory v-ěm tvrdo-ěným tvrzením soupeřících duchovních i na nedostatek hluboké rozdělující zbožnosti nebo oddanosti v cíli*.⁴² I v českých poměrech náboženská svoboda pro utrakvisty, luterány, jednotu bratrskou a katolíky, obsažená v české konfesi roku 1575 a později v jejím písemném potvrzení Majestátem Rudolfa II. roku 1609, svědčí více o poměru světských sil než o skutečné toleranci. O této problematice hovoří spíše v souvislosti s kulturním ovzduším renesanční doby, které vyústilo v tolerantní humanismus, jak o něm hovoří R. J. W. Evans.⁴³

Tuto náboženskou toleranci hodnotí vysoko i Mikuláš Dašický. Například v roce 1592, kdy se zmiňuje o smrti Viléma z Rožmberka *šTen pán a címského náboženství byl, v-ak nířkáděného v religionu nesouřoval a v tom p-ě svobod zanechal, a pokojně řív byl. Simbolum jeho bylo: Festina lente*.⁴⁴ Obdobně pozitivně se vyjadřuje o císaři Maxmiliánu II., známém sympatizantovi a ochránci evangelíků, za

⁴¹ Zápisy z kutnohorského sněmu týkající se náboženské svobody viz Palacký, František: Archiv český, díl I., Staré písemné památky české i moravské z archivů domácích i cizích, díl IV., Praha 1846, s. 512 - 516 a díl V., Praha 1862 s. 418 a 427. Ke genezi jednání o náboženském míru viz Tuma, F.: Svoboda slova, svatá válka a tolerance z nutnosti v husitském období, In: Český časopis historický, r. 92, 1994, s. 644 a 679. K významu kutnohorského náboženského míru Macek, J.: Náboženská tolerance, In: Macek, J.: Víra a zbožnost jagellonského vku, Praha 2001, především s. 385 a 416.

⁴² Evans, R. J. W.: Vznik habsburské monarchie 1550-1700, Praha 2003, s. 44.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Rezek, A.: Paměti Mikuláše Dašického z Heslova, sv. 1, Praha 1878, s. 177.

humanismus po al rozvíjet: *šTen slavný pán, kdyfl ro nábofenství a religion, propov d l, aby jemu v tom pokoj dali, fl ne ní te fl-í v cí, jako nutiti lov ka proti jeho sv domiõ.*⁴⁵

Da ický se ve svých Pam tech spí-e ne fl k nábofenství jako takovému, vyjad uje ke konkrétním osobám. Nestává se p íli- asto, aby hodnotil nábofenství jako celek, tedy obecn víru katolickou nebo evangelickou. Soud nechává na Bohu, nebo jak sám íká: *šV-emohoucí pán buoh nás ra ífl ka fl dého k pravému poznání sebe i syna svého milého, pána Jezu Krista, darem ducha svého sv. osvítiti a spravovati, pokoj, svornost a lásku k es anskau dáti a nedostatky na-e svau bofskau milostí nahraflovati pro a skrze tého fl syna svého, vykupitele na-eho, Amen. Víra jest dar bo fl.õ*⁴⁶

Z tohoto a podobných úryvk k nám skrze celý text Pam tí promlouvá Da ického silné nábofenské cít ní. Více se o n m m fl me dozv d t z jeho vyznání, které je sou ástí sbírky jeho básní Prostopravda. V í, fl *šK es an v rný a stálý bude spasen skrze skutky a zásluhy ne své, ale Kristovy. Nic tu nespomáhá víra a religion, kde pod tím z stává flivot bezbofný a ne-lechetný, bez napravení a pravého pokání, a to sluje pokrytství, ale Boha fládný nepodvede, nebo jest zpytatel v-ech v cí a sám spravedlivý, v-emohúcí, v ný B h a Pán.õ*⁴⁷

Jak ufl bylo zmín no, jeden ze zdroj Da ického nábofenské tolerance vidíme v jeho vzd lání a výchov , ehofl mu bylo poskytnuto b hem jeho pobytu v kladrubském klá-te e. Druhým pramenem je pak atmosféra renesan ní doby, kterou charakterizuje vý-e zmín ný tolerantní humanismus. S tím souvisí t etí zdroj, humanistická víra v k es anský univerzalizmus, zvlá-t v rámci koopera ního snaflení k es an v boji proti Turk m. Hlavn proto, fl vzájemné -arvátky mezi k es anskými nábofenstvími zabra ují spolupráci v boji proti tureckému nep íteli, nevidí je p íli-rád.

Turek je jedním ze dvou element , které stojí zcela vn Da ického tolerance. Kdyfl Da ický mluví o nep átelství mezi anglickou královnou Alflb tou a Tpan Iskem, kritizuje, jak se snaflí jeden druhého sv tskou mocí zni it, místo toho aby: *šta síla a moc k es anská na Turka pohana, nejhrozn j-ího zhaubce k es an v,*

⁴⁵ Rezek, A.: Pam tí Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 1, Praha 1878, s. 151.

⁴⁶ Tamtéfl, s. 224.

⁴⁷ Petr , E., Praflák E.: Mikulá- Da ický z Heslova, Prostopravda, Pam tí, Praha 1955, s. 67. Text celého vyznání otiskujeme v p íloze.

mohlo by s boží pomocí platná a uštěpná pohanuom, odoláno a k es anuom spomofeno.õ⁴⁸ Na jiném míst , hovo íce o námo ní bitv mezi ob ma mocnostmi, poznamenává si Da ický komentá : *šTak hle! K es ané moc svau proti sob plýtvají, sami se hubíce a kazíce proti zápor di boží.õ⁴⁹*

Roku 1594 dokonce sám Da ický uposlechl císa ské výzvy a *š spol íce se s Mikulá-em a Václavem brat ími z Olivetu a Matiá-em z Volodína, -vagrem svýmõ⁵⁰* vydal se do boje proti tureckému nep íteli, který oblehl uherskou pevnost Ráb. Samotných boj o pevnost se ov-em nakonec nezú astnili, nebo Ráb padl d íve, neř tam dorazily posily, kterých byl Da ický a jeho spole níci leny.⁵¹

Proti druhé skupin lidí, kte í stojí mimo záb r Da ického tolerance, bojoval kutnohorský m – an pouze slovem. Nejen Turci pro n j byli pohany, ale hlavn í lidé *šprotivníci Kristu pánu, synu božímu, nep átelé v-eho k es anstvaõ⁵²*, jejichř flivot není roven flivotu k es ana. *šV Praze dva katé ukamenováni jsau afl do smrti od lidu obecního p i stínání jednoho k es ana, jenř flida, pohana zabil: a ti katé neum le s exekucí zacházeli, pro eř se chasa na n ponuky, lítos jmaje, fle k es an pro flida smr trp ti musí, [í].õ⁵³*

Vidíme tedy, fle nábořenská sná-enlivost u Da ického má své hranice, fle nejde za soudobé stereotypy vnímání humanistického m – ana, který vidí Turka jako nep átelského pohana. Zrádné fiidy chápe p edev-ím jako lichvá e, kte í *š v svých nepravostech pokoj jm li, k es anským rozbroj m, nevolem a r znicím se posmívajíce; fládný jim nic ne íkal; je-t fedrováni byli, v-e pro uřitek sv tský.õ⁵⁴* Jeho nábořenská tolerance se tak odehrává pouze v mezích k es anských.

Ov-em i tato šk es anskáõ tolerance prochází vývojem a není t flké odhadnout její zásadní mezník, kterým se stává bitva na Bílé ho e. V popisu následujících as se Mikulá-nem fle, a ani nechce uchylovat k smí livému zn ní v í katolické stran .

⁴⁸ Tamtéř, s. 155.

⁴⁹ Rezek, A.: Pam ti Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 1, Praha 1878, s. 165.

⁵⁰ Tamtéř, s. 349.

⁵¹ Boje a výprava jsou v Pam tech popsány na s. 183-185

⁵² Rezek, A.: Pam ti Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 1, Praha 1878, s. 289.

⁵³ Tamtéř, s. 163.

⁵⁴ Tamtéř, Praha 1878, s. 289.

svském povstání se Da ický snaží vyjad ovat nestrann a postoje obou stran, jako například p i pražské exekuci 23. 5. 1618: *š[í] ven z oken do p íkopu hradského pod taufel kancelá í vyházeli, dav-e jim vinu, kterak by evangelitské a jich religion a nábofenství zahubiti usilovali, vrchnos proti nim pozdvihovali a popuzovali, v nenávist uvozovali, au ady zemské sob osobovali a svým k tomu napomáhali, ve v-em evangelitských pomíjejíce a nátisky jim iníce, a v-e bez obce fle by sami podle vuole své inili etc. Naproti tomu praveno, fle oni pozdvífení ne proto, ale z závisti a nep ízn jim au aduov zemských a povej-ení, to p ed sebe vzali, a opovrh-e král. eské právo sami se flalobníci, sv dkové, saudcové i executores u iniv-e, na residencí J. M. Cské krále es. sáhli etc.*⁵⁵ Ov-em mluví-li o stran ševangelitské⁵⁶ tém vřdy ozna uje její chování jako obranné, proti t m, kte í cht jí kódit jejich nábofenství, jak je patrné i z p edcházejícího úryvku. Proti tomu staví chování katolické strany, jífl jde vřdy o touhu po majetku, moci a sv tské sláv .

Po stavovské proh e na Bílé ho e se ufl neubrání stesk m a flalozp v m nad osudem eské zem .

*šO v-emohúcí, pane bofle, smiluj se nad námi,
po tvém spravedlivém nás potrestání!*

[í]

*O ra íflto zbau ení sv tské spokojiti
a nás na milost p íjiti a v své ochran íjmíti,
abychom v pokoji tebe mohli ctíti a chváliti.*⁵⁷

Následující události uvozuje jako *š hrozný pád království eského.*⁵⁸

V n kterých poznámkách se projevuje velmi silný nacionální nádech (ve smyslu zemského patriotismu). ást viny za útrapy leflí na samotných e-ích, kte í tím fle dovolili cizinc m vládnout a bohatnout ve vlastní zemi zap í inili svou vlastní zkázu.⁵⁹ Ve vztahu k cizinc m, hlavn N mc m, na rozdíl od nábofenství nem fleme

⁵⁵ Rezek, A.: Pam tí Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 1, Praha 1878, s. 244 - 245.

⁵⁶ Jako evangelicí se ozna ují lidé hlásící se k eské konfesi

⁵⁷ Rezek, A.: Pam tí Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 1, Praha 1878, s. 269

⁵⁸ Tamtéfl, s. 272.

⁵⁹ Tamtéfl, s. 281.

vařovat, a to ani p ed Bílou horou. Da ický je ozna uje
m p i-li zbohatnout.

Je-t v jednom p ípad nelze hovo it o toleranci, a to v Da ického básnické
tvorb . V básnické sbírce Prostopravda se Mikulá– Da ický z Heslova projevuje
p edev-ím jako satirický dobový mravokárce. Jedním z ter jeho kritické pozornosti
je i katolictví.

Konkrétn se mu v nuje báse *Hic est der papá ek* (papeřl), v ní nejvíce
kritizuje lakomství, touhu po majetku, odpustky. D leřit j-í je tu pro církev sv tská
moc nefli ta bořská. Podle Da ického chce církev p ed lat dokonce i Boha.
Nez stává pouze u kritiky papeře, který je dáván do bratrského spolku s ertem, ale
pokra uje vý tem ne estí ádových brat í. Nejev t-ím trnem v oku jsou mu lenové
Tovary-stva Jeří-ova. P i popisu zlo ád se odvolává na to, co *řtaké jiní pí-í*
v *Germeniiō*, ímřl má jist na mysli n mecké reformátory a jejich populizátory.

Dialogickou formou k nám mluví dal-í báse , nazvaná *Pan ert s mnichy se
hádají, spolu jse porovnávají a smlouvají*. Hned v první promluv ert ozna uje
eholníky za své syny, ú el tohoto ozna ení je z ejmý, snařlí v tená i zako enit
p edstavu ert jako spolupracovník ímské církve. V n kolika ver-ích najdeme i
zmínku o rekatolizaci. ert nabádá mnichy, aby se vydali do ech podvést kalvíny,
husity a luterány, oni mu kontrují tím, ře v echách je pro n nebezpe no. ert jim
tedy slibuje svou ochranu. Tato báse vykazuje rysy soudobé antikatolické,
respektive antipapeřské propagandy.

Rozhovor jako literární forma byl vyuffit také ve velmi zajímavé alegorické
skladb *Tragedie Masopusta, jenřl jse v sv t pá-e řhusta, tuto jse vám vypisuje,
marnost nad marností sluje, mnohé lidi zavozuje*, která je krásným obrazem této
lidové slavnosti. Nás ale zaujala p edev-ím poslední sloka, ve které se satan
spokojen pochechtává záv re né rva ce a íká, ře po skon ení masopustu p jde na
papeřské posvícení a vezme s sebou v-echny hlavní postavy masopustního veselí
v etn Bachusa (rozum j opilosti), Svády (tj. hádky) a Venu-i (ozna ení pro
fracimor). Op t tedy vidíme, jak je ábel po ítán do církevních ad. Pokra ováním
této básn jsou ver-e nazvané *Pokoj řaluje Masopusta a jeho dvo any*, soudí o n m,
ře je pohanským dílem satanovým, který do kalendá e zavedl proti Bořímu slovu
papeřl.

*š Masopust je v c pohanská,
vloudila jse do k es anstva
skrže Antikrista zlého,
bezbofné nálezky jeho.
Jesti peklo i pro n ho.*

Hrozná pokuta takových masopustník v bezbofných!

*Toho Tatan potvrzuje,
tím v-ekno zlé provozuje,
neb on masopust vymyslíl,
papefťjej v kalendá vple-til,
tím církev k es anskou zleh il,
a slovo bofť opustil.õ⁶⁰*

V p ti básních: *Cantate Domino!*, *Ad annum 1620 in persecutione papistarum contra evangelikos bohemos*, *Lev znamení eské zem*, *Laudate Deum a V-emohúcí*, v *ný bofť* Da ický vysílá své prosby k Bohu, aby pomohl ech m zvit zit nad áblem a antikristem.

*š Ó v-emohúcí Bofť ná-
vzhlédniřmilostiv na nás,
ra zbaviti Antikrista,
a nemá v k es anstvu místa.õ⁶¹*

Zárove vyzývá také samotné echy k boji za záchranu své vlasti: *š Páni rytí i, e-tí rekové, nech jse bly-ť va-i me ové!*õ⁶²

V Prostopravd tak stojí proti sob dv skupiny básní s nábofenskou tematikou, jedny mají za ú el han t církev katolickou a nabízí svému tená i dobový protestantský obraz špapefenskýchõ zlo ád . Druhou skupinu m fleme nazvat flalozp vy nad osudem eských zemí a prosby o pomoc k Bohu. Da ický vřdy d sledn rozli-uje mezi pravým, tj. evangelickým a nepravým, tj. katolickým

⁶⁰ Petr , E., Prařák, E.: Mikulá-Da ický z Heslova, Prostopravda, Pam ti, Praha 1955, s. 64.

⁶¹ Tamtéř, s. 40.

⁶² Tamtéř, s. 44.

rá pravého a nepravého Boha, ten je v-*em* spole ný, jen
ípadn jej cht jí p ed lat.

V otázce nábofenské tolerance jako by p ed námi vystupovaly dv postavy. Oproti netolerantnímu satirikovi stojí tolerantní kroniká , ale i jeho sná-enlivost má svou mez. Nábofenská tolerance v Pam tech mizí ve stejné dob jako v celých echách, tedy ve chvíli, kdy Ferdinand II. za ne uplat ovat tvrdý rekatoliza ní postup. Její zbytky ale p ece jen shledáváme. Konkrétn p i poznámkách o konverzích, které podle Da ického z stávají š v *saudu boffimõ*. Podívejme se tedy na hodnocení konverzí blífle.

Problematikou –lehtických prom n vyznání na p elomu 16. a 17. století se zabývá Thomas Winkelbauer v rámci studie *Konfese a konverze*. Potvrzuje v ní názor, že pro prom ny vyznání v 16. století je p ízna né, že nikdo nemohl p esn v d t, z jakých d vod k nim do-lo. Je ale velice t íké neuvařovat o motivech vypo ítavosti, zejména u t ch konvertit , jejichřl kariéra za ala po p estupu strm stoupat (nemáme-li doklady o jiných d vodech). Winkelbauer ve studii pojednává o pohnutkách, které mohly jednotlivce ke konverzím vést. Navrhuje jednoduchou typologii. Staví v ní proti sob konverze z vn j-ích a vnit ních d vod , konverze jako výsledek del-řho vývoje a náhlá obrácení.⁶³ Domníváme se, že tuto typologii lze využít i na ne-lehtické konverze. Z toho dvodu ji využíváme v pojednání o Da ického postoji k p estup m ke katolictví.

Mikulá- Da ický si pom rn ěsto v-řmá p ípad , ve kterých do-lo ke zm n ř *religionu*. Vřdy se jedná o p estup na stranu řmskokatolickou.⁶⁴ Na druhé stran u nekatolických pán ě m – an zd raz uje, že v ř *evangelitském* vyznání z stávají. Po roce 1620 shledává takové setrvání obzvlá-t chvályhodné. P íleřitost k takové chvále a jisté zadostiu in ní mu ění zapsání úmrtí manželky nejvy-řho mincmistra Viléma z Vesovic, ř *kterářto jsa pravého k es anského religionu a v tom zrozena a vychována, od toho niřřádným nabádáním od téhoř p. z Vesovic a paní Doroty, roz. Kamejské z Elstibo e, máte e své - jenř byli od evangelitského nábořenství k řmskému odstaupili ó odvedena býti nemohla a v tom setrvav-e, se obránila.*⁶⁵

Ve v-ech konkrétních p íkladech konverzí mluví o d vodech materiálních. Jedná se bu o strach ze ztráty majetku, jako nap íklad u Pavla Hellera, který p estoupil ř *jsa bohatý a boje se o statek*,⁶⁶ nebo touhu po jeho nabytí. V jiných situacích za p í ěnu konverze ozna uje nátlak ze strany rodiny. ř *Paní Sybilla, roz.*

⁶³ Winkelbauer, T.: *Konfese a konverze, ělehtické prom ny vyznání v řeských a rakouských zemích od sklonku 16. do poloviny 17. století*, In: řeský asopis historický, r. 98, . 3, 2000, s. 476 ó 539

⁶⁴ Jedinou výjimku tvo ě zmínka z roku 1609 o p estupu p evora z klá-tera Matky Boffí na Novém M st prařském. Rezek, A.: *Pam ěti Mikulá-e Da ického z Heslova*, sv. 1, Praha 1878, s. 111.

⁶⁵ Rezek, A.: *Pam ěti Mikulá-e Da ického z Heslova*, sv. 2, Praha 1880, s. 221.

⁶⁶ Rezek, A.: *Pam ěti Mikulá-e Da ického z Heslova*, sv. 1, Praha 1878, s. 302.

stalá vdova po p. Adamovi Slavatovi, jenfl na Hor. Kut. katolického religionu byla p idrfala; ale jsa od p. Viléma Slavaty, jemfl macechau byla , do Hradce Jind ichova, sídla jeho, vylauzena, tam nabádáním jeho k tomu p istaupení svolila.⁶⁷ S jistým zadostiú in ním a zároveň jako varování pak p ipojuje poznámky o úmrtí, které následovalo brzy po p estoupení, navozujíc dojem, fle za n j m fle práv konverze. *š Téfl um el Jakub, e . Mare*-, jenfl byl od evangelického religionu k nábofenství ímskému p estaupil a po témfl p estaupení brzo v nemoc upadl a na íkaje na to p estaupení, tak flivot dokonal.⁶⁸ Mluví-li v období po Bílé ho e o p estupech *š mnohých*, vyjad uje se o nich jako o p estupech z donucení, kdy *š skrz takové saufení nev da, co initi a kam se díti, k tomu ímskému nábofenství p istupovali*⁶⁹

Nejen u nátlaku na p estup ke katolickému nábofenství ze strany vrchnosti nezapomíná Da ický upozornit, fle víra z p inucení fládná víra není a fle moc sv tská nem fle tzv. ve ví e pobloudilé napravit, nýbrfl jen slovo boflí. *š Ani Kristus pán, syn boflí, nenutil k ví e mocí sv tskau, ale slovem svým svatým.*⁷⁰

Jak vidíme, na fládném míst explicitn nep ipou-tí mofnost (snad s výjimkou p ípad , které odbývá slovy, nic tomu nerozum l apod.), fle by -lo konverzi dobrovolnou, ke které by lov k mohl dojít vlastní duchovní cestou. Vfdy jde, vyuffijeme-li typologii Thomase Winkelbauera, o konverzi z vn j-ích d vod .⁷¹

⁶⁷ Rezek, A.: Pam ti Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 1, Praha 1878, s. 292.

⁶⁸ Rezek, A.: Pam ti Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 2, Praha 1880, s. 260.

⁶⁹ Tamtéfl, s. 306, podobn s. 305.

⁷⁰ Rezek, A.: Pam ti Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 1, Praha 1878, s. 288, 307.

ANTINA K BÍLÉHO E: KONCEPTY

REKATOLIZACE P ED- A POB LOHORSKÉ

Tridentský koncil ur il nový sm r v celoevropském vývoji katolické církve. P inesl totiž základní pravidla šobnoveníø katolictví uvnit samotné ímské církve, v konfesionáln bou livém –estnáctém století. Ruku v ruce s touto vnit ní obnovou –la obnova švn j–íø, tedy návrat protestantských zbloudilc k pravé katolické ví e. Tato restaurace, v katolických kruzích nazývaná jako (katolická) reforma, nebyla provád na v p ípad švn j–íø ásti pouze církví, ale sou asn í státem.

Nábofenská politika Ferdinanda I. v eských zemích sm ovala k pokusu o nastolení smíru mezi katolíky a kali–níky. P vodní Ferdinandovu koncepci habsburské rekatolizace ech popisují ve své knize *Husitský epilog na koncilu tridentském a p vodní koncepcce habsburské rekatolizace ech* Franti–ek Kavka a Anna Skýbová.⁷²

Hlavním prost edkem ke smí ení obou nábofenských skupin m lo být nov obnovené prafské arcibiskupství, jehofl arcibiskup m l sv tit i kali–nické kn ze a postupn je vracet zpátky do l na ímské církve. P ed Ferdinandem I. stály tedy dva t fké úkoly: získat povolení k obnovení prafského arcibiskupství pod vlastním patronátem, které bylo po dlouhá léta opu–t né a povolení koncese kalicha.

Prvého se mu poda ilo dosáhnout skrze papefskou konfirma ní bulu ze zá í 1561 pro Antonína Brusa z Mohelnice, jakoflto nového prafského arcibiskupa. O druhé dlouho bojoval na nov obnoveném tridentském koncilu od ervna a ervence 1562, kdy se konala první jednání o kalichu na koncilu. V–echna jednání probíhala natolik bou liv , flø rozhodnutí bylo v kone ném výsledku p enecháno na papeffi, kterému s ohledem na politickou situaci nezbývalo nefl s Ferdinandovým poflavkem povolení kalicha souhlasit. Pius IV. ud lil koncesi nejen pro echy, ale i pro celou í-i.

Zdálo by se tedy, flø Ferdinand v zám r mohl být úsp –ný. Antonín Brus jako prafský arcibiskup byl ov–em ve sloflitém postavení. I kdyfl vynecháme

⁷¹ Winkelbauer, T.: *Konfese a konverze, Třechtické prom ny vyznání v eských a rakouských zemích od sklonku 16. do poloviny 17. století*, In: *eský asopis historický*, r. 98, . 3, 2000, s. 476 ó 539.

⁷² Kavka, F., Skýbová, A.: *Husitský epilog na koncilu tridentském a p vodní koncepcce habsburské rekatolizace ech*, Praha 1969.

ého arcibiskupství, jehož hmotné zabezpečení nebylo
žadavky papežského stolce byly v reálných podmínkách
eských zemí stále proveditelné.

Následkem husitské revoluce byla v třináctých utrakvistická. V šestnáctém století se ale v rámci utrakvistické církve stále jasněji vyznačovaly dvě skupiny: staroutravistická a novoutravistická. Staroutravisté se postupně začali sblížit s katolictvím a naopak. Při Brusových visitacích pražské diecéze tak bylo mnohdy těžké určit, zda daný kněz je či není katolíkem (pokud byl ovšem nějaký, u kterého se o katolictví dalo uvažovat nalezen). Podobná situace byla také u klášterů, ty které přežily, byly v třináctou v dost špatném stavu. A to jak materiálním, personálním, tak i z hlediska mravnosti a dodržování náboženských pravidel. V kapitole o náboženské tradici Kutné Hory zmíníme například značně problematické chování některých opatů Sedleckého kláštera. Duchovním bylo potřeba zajistit patřičné vzdělání, které zdaleka nevyhovovalo nárokům tridentského koncilu.

Novoutravisté tvořili radikálnější větev, která byla nakloněna nově přicházející reformaci luteránské. Ve spojení s utravismem je nutné zmínit ještě další problém, který pražského arcibiskupa trápil, a to pražská univerzita, o jejíž kancléřství bojoval, *štrojský kněz, z něhož po všechny strany vycházeli ve velkém počtu do celého království českého a do markrabství moravského u něhož muflové, kteří chvalně bděli nad hájením a uchováním identity náboženství ve chrámech a svetských kázňích na radnicích.*⁷³

V této nezáviděníhodné situaci na arcibiskupa tlačili papežští nunciové, aby dále sledovali uplatňovali tridentské dekrety. Potridentské pojetí katolictví vyžadovalo explicitní vyznání víry. To se stalo hlavním problémem při realizaci svcení kaliňských kněží. Přijímající podobojí museli vyznat, že Kristus je přítomen i pouze pod jednou z podob. Některí kaliňští duchovní se tak, stejně jako v předchozích dobách obraceli pro svcení do Itálie. Snaha o začlenění kaliňské do struktury české katolické církve tak ztroskotala.

Znovuzřízení arcibiskupství v Praze bylo prvním bodem předlohou lohorského upevnění katolictví v zemích. Dalšími mezníky bylo uvedení jezuitů do zemí v roce 1556, pobyt papežských nunciů v Praze a nakonec i vytvoření skupiny

⁷³ Stránský, P.: Český stát, Praha 1953, s. 195.

ci budovali své pozice ve státní správě a kariéru u dvora. Je se budou snažit přivést do konce na katolictví poddané na svých panstvích. Za všechny jmenujme nesmiřitelně horlivé katolíky Viléma Slavatu z Chlumu a Kožumberka a Jaroslava Bořitu z Martinic, kteří zavedli evangelickým stavům dříve k nenávisti, když odmítli Majestát a spolupodepsat amnestii pro vzbouřené stavy ve formě tzv. Porovnání.

Vyvrcholením předlohou rekatolizačních se stalo na přelomu 16. a 17. století dosazení katolických pánů na všechny důležité místa státní správy. Nekatolické stavy samozřejmě intenzivně pocívaly oslabování svých pozic. Jejich snaha o zvrácení nastoleného trendu upevnění habsburské moci ve státě je přivedla až k povstání v letech 1618-1620.

Po habsburském vítězství v bitvě na Bílé Hoře, pokračoval v rekatolizačním procesem Ferdinand II.⁷⁴ Autorem plánu, který naplňoval, nebyl on sám, ale skupina jeho poradců, jezuitů a královských ministrů, která mu předložila různé návrhy.

Akoliv se v případě Ferdinanda II. historici shodují, že byl niterným katolíkem a jako panovník se tak cítil zavázán uinit vše pro spásu svých poddaných, hlavním motivem tvrdého rekatolizačního postupu bylo zajistit poslušnost svých českých poddaných. Po stavovském povstání 1618-1620 se totiž české nekatolictví stalo symbolem vzpoury. Cožech nekatolík, to rebel. Z tohoto hlediska se pak jeví postup protireformace jako snaha zabránit dalším možným odporům proti panovnické moci, která je tu z milosti Boží a je zcela nelegitimní snažit se ji svrhnout.⁷⁵ Ale samozřejmě, že nešlo vystoupit proti nekatolictví hned po Bílé Hoře plošně a naráz. Dříve bylo několik. Ve stavu, v jakém se katolická církev přes snahu arcibiskupství o zlepšení v letech nacházela, nemohla ufl jen personálně pokrýt potřebu tolika kněží, je-li bylo nutné dosadit do nekatolických oblastí. Dále nebylo možné ihned zakrojit radikálně proti nekatolické klerice, u které nebylo fládoucí nebezpečí další vzpoury vzhledem k celoevropské politické a vojenské situaci. K jejímu vypovězení tedy mohlo dojít až po alespoň částečné konsolidaci jak poměru uvnitř země, tak i vně. Rekatolizace tak musela začít u přímých

⁷⁴ V základních obrysech podává obraz poblohorské rekatolizace ve své práci Jiří Mikulec. Mikulec, J.: Poblohorská rekatolizace v českých zemích, Praha 1992.

⁷⁵ Jako nelegitimní vůči českému stavovskému povstání i anglický král Jakub I., tchán Fridricha Falckého, který mezi jinými i z tohoto důvodu odmítl českým povstalcům a Fridrichovi pomoci. K tomuto tématu viz Miller, J.: Falcký mýtus, Praha 2004.

tedy královských měst, kde také mohl (a byl) vyúřit

Vojenský nátlak za azuje Josef Hanzal do jedné ze dvou cest rekatolizace, do cesty vítězné, a to habsbursko-jezuitské moci. Proti ní staví cestu arcibiskupa Harracha, která podle Hanzala vycházela z poznání, že výsledky násilné protireformace jsou vnější, a tudíž nemají trvalý ráz a navíc dávají do rukou zbran protikatolické propagandy v zahraničí. Oproti tomu se Harrach snažil prosazovat přístup nenásilný, tzn. pastorační, vzdělávací a kulturní.⁷⁶ Do ústřední opozice proti zavedení jezuitů do násilného rekatolizačního proudu se staví Ivana Ornejová, která kdysi mluvila o koncepci rekatolizace zemí Koruny české vzniklé v rámci jezuitského úřadu v letech 1621-1622, jejímž tvůrcem byl pater Vilém Lamormain, říká: *ŠA koliv byl Lamormain v přístup nekompromisní, koexistenci různých vyznání zcela vyloučil, nedoporučil (podobně jako i arcibiskup Harrach a jeho rádci) uftívání hrubých metod a násilí při obrácení obyvatelstva na pravou víru. Lamormain se zaměřil hlavně na vybudování katolických škol.*⁷⁷ Dále Ornejová píše, že: *Š vojenská špodpora misionářská, která docházela zejména v průběhu třicetileté války, ale nebyla ústředně poftádována ani nařizována.*⁷⁸ Navíc, vrátíme-li se k příběhu jezuitů v českých zemích před bitvou na Bílé hoře, nutno poznamenat, že jejich rekatolizační snahy byly úspěšné i bez použití násilí. Jejich hlavní zbraní bylo vzdělání. Druhou složkou pak tvořila přítelovost barokní zbožnosti, tak jak o ní hovořil ve svých dílech Zdeněk Kalista. Přitahovala k tomu i touha po mystickém náboženském profitku, kterému o prostotu se snažící protestantské církve nemohly nabídnout.

Vrátíme-li se ovšem ke zmíněné Lamormainově koncepci, je sice pravdou, co tvrdí Ivana Ornejová, že jezuitská snaha o obrácení obyvatelstva na pravou víru měla být uskutečněna mírumilovně. Ferdinand v zpod dnů a rádce ale byl zároveň zastáncem názoru, že katolická reformačích není pouze církevní záležitost, ale především císařské panovnické moci, která v její svém poddaným měla použít

⁷⁶ Hanzal, J.: Rekatolizace v poblohorských městech, in: Česká města v 16. - 18. století, Sborník příspěvků z konference v Pardubicích 14. a 15. listopadu 1990 (usp. Jaroslav Pánek), Praha 1991, s. 198 a 199.

⁷⁷ Ornejová, I.: Jezuité v českých zemích, In: Pocta Josefu Petráňovi, Sborník prací z českých dějin k 60. narozeninám prof. Dr. Josefa Petráň, Praha 1991, s. 351.

⁷⁸ Tamtéž s. 356.

formulování vystoupením, ztrátou majetku apod.⁷⁹ A práv
císař i předložil.⁸⁰ V tomto smyslu skutek proti
Lamormainovi stálo stanovisko kardinála Harracha, formulované jeho poradcem
kapucínem Valeriánem Magnim, totiž že reforma je pouze v církvi. Církev má
postupovat nenásilnou cestou pastorační, vzdělávání. Jedinou lze docílit skutečného
a nejen formálního přestoupení ke katolictví.⁸¹ Magniho návrh je zajímavý je-
z jednoho důvodu. Stanislav Sousedík v článku nazvaném Idea tolerance v údobí tzv.
temna upozorňuje na to, že obsahoval princip obanské tolerance v širším smyslu.
Obanská tolerance by znamenala, že evangelíci nebudou muset opustit zemi. Jejich
víra trpět nebude, ale jejich přítomnost ano. Úkolem církve pak mělo být uinit
z nich cestou kázání a vzdělávání skutečné katolíky.⁸²

že byl zvolen zprávu navrhovaný Lamormainem není třeba zdůrazňovat.
Právě v tomto okamžiku namísto bitvy na Bílé Hoře vidí štrachedii českého národa
Radomír Malý.⁸³ Tento koncept rekatolizace totiž v podstatě znemožnil existenci
náboženské tolerance a otevřel prostor pro vyústění fyzického i psychického nátlaku.
Všechny negativní stránky procesu poblohorské rekatolizace odráží i Paměti
Mikuláše Dačického z Heslova.

⁷⁹ Důležitě je zdůraznit, že ne všichni jezuité s ním byli zajedno. Za všechny oponenty jmenujme Roderiga Arriagu.

⁸⁰ Stanislav Sousedík uvádí, že Lamormain v posudek byl vydán v Historisch-politische Blätter für das katholische Deutschland, 38, 1856, str. 882 - 910.

⁸¹ Sousedík, S.: Idea tolerance v údobí tzv. temna, In: Machovec, M. a kol.: Problém tolerance v různých perspektivách, Praha 1995, s. 89.

⁸² Sousedík, S.: Idea tolerance v údobí tzv. temna, In: Machovec, M.: Problém tolerance v různých perspektivách, Praha 1995, s. 86 - 93.

⁸³ Malý, R.: Bílá hora a její místo ve sporu o smysl českých dějin, dostupné z <http://www.distance.cz/ieindex2.htm> [cit. 9. 4. 2008].

HORSKÉ REKATOLIZACE KUTNÉ HORY

V PAM TECH

Skrze řádky Pam tí k nám v p edb lohorských ásech vystupuje Kutná Hora jako štavicí kotelů, jak se o n m zmi ujeme v kapitole o náboflenské tradici m sta. Jako místo, kde se mísí nejen r zná náboflenství, ale i r zné národnosti. My se ale pochopitelně budeme v novat zápis m vytvá ejícím obraz pom r konfesijních. Pro dopln ní informací z Pam tí jsme pouřili Knihy m stské rady z let 1620-1626.

astým tématem se stávají sedle tí opati, poctiv ě jsou zaznamenávána jejich st řídání v ele klá-tera. ásti jim v nované vyznávají pov t-inou kriticky, se sklonem karikovat.⁸⁴ Ve vý tu ne estí nalezneme handrkování se o ú ad⁸⁵, neznalost eského jazyka⁸⁶, zálibu ve sv tských radovánkách⁸⁷, spory s m stem o pozemkové i jiné majetky,⁸⁸ pouze v jednom p řpad se zmi uje o nenávistném chování opata v i evangelík m. *š Mathaeus Sartorius, [í], jedouce [í] skrze m sto P elau í a jedouce odtad a potkav n jaké fleny a lajice na evangelické, je kace ujice s pohr flkami, pravil, fle st elí k sviním, a vzav ru nici st elil s vozu a post elil broky n jaké dv fleny.*⁸⁹ P i emfl osudy opat sleduje nejen za jejich p sobení v sedleckém klá-te e, ale i poté. Nejvíce tak íní u opata Valentina ^{TM}embeka.

Stejně tak sleduje i osudy bývalých kutnohorských kn řfí. Vzájemnou p edb lohorskou toleranci jednotlivých vyznání dokládají zmínky o uzavírání náboflensky smí-ených manřelských svazk .⁹⁰ Tato manřelství oddávala jak strana katolická (sedlecký opat), tak nekatolická. P i jednom uzavírání s atku byly dokonce p řtomny strany ob . (A koliv si Da ický neodpou-tí poznámku, fle p řtomní *š opat klá-tera Sedleckého, s jedním praedicatorem J. M. Cské, a ti na to -kared hled li a*

⁸⁴ Projevují se zde satirické sklony Mikulá-e Da ického, které se uplat ují v jeho básnické tvorb . V roce 1620 je shrnuta do sbírky Prostopravda. Básním s náboflenskou tematikou se budeme v novat na konci této kapitoly.

⁸⁵ Rezek, A.: Pam tí Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 2, Praha 1880, s. 56.

⁸⁶ Tamtéř, s. 65.

⁸⁷ Tamtéř, s. 65, 82, 110, 117.

⁸⁸ Tamtéř, s. 66, 90, 182

⁸⁹ Rezek, A.: Pam tí Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 1, Praha 1878, s. 119.

⁹⁰ Rezek, A.: Pam tí Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 2, Praha 1880, s. 100,101,102.

vangelitským kn zem jsa ímského nábofenství, oddávati e Da ický vyjad uje spí-e k jednotlivc m. Skrze jejich hodnocení se nám vyjevuje i vztah k jejich nábofenství.

Podobn si personifikuje nep ítele, který m fle za pob lohorská p íko í m stu, a ufl nábofenská nebo hospodá ská. Za hlavního viníka považuje nejvy—fho mincmistra Viléma z Vesovic, *šjenfl papefské sekty byl a v mnohé v ci au adu nenálefejší se t el a je Horníky v-elijak z svobod a práv jich vyvozovati a suflovati usiloval, a tu obec hubíce, sám toliko sob nahán ti hled l, fládného ufltku t m horám nep ivozujícíe.*⁹² Vilém Ilburk z Vesovic p í-el do m sta v roce 1613 a hned od po átku za al ve m st zavád t nové po ádky a zasahovat do pravomocí m stské rady a hlavn za al prosazovat katolické nábofenství. Tato jeho snaha p irozen nabyla na síle po roce 1620.

Pob lohorskou rekatolizaci v Kutné Ho e m fleme rozd lit na n kolik díl ích období. První z nich za íná pro m sto uhrazením královské p j ky 5000 kop mí-enských, vydrflováním vojska a navrácením za povstání odkoupených klá-terních statk .⁹³ Toto období je ve znamení návratu panovnické správy a stanovování díl ích opat ení.

P edn se po mezih e stavovského povstání navrátil do své funkce nejvy—fho mincmistra Vilém z Vesovic, který dosadil zp t jím jmenovanou m stskou radu z roku 1618. Ustaven byl nový císa ský rychtá Radslav Hlavsa.⁹⁴ Po smrti kutnohorského arcid kana Václava Tř pána Teplického cht li Kutnohor-í, aby nastoupil jako nový arcid kan fará Cyprian Pe-ín fiatecký p sobící p i kostele Panny Marie na Nám ti. Vilém z Vesovic s tím nesouhlasil, z toho d vodu, fle prý byl nakafen kalvinismem. Nicmén bylo dovoleno navrhnout jiné kandidáty. A koliv se n kte í lenové m stské rady bránili nátlaku ze strany mincmistra s poukazem na to, fle volba arcid kana je svobodné právo obce, bylo nakonec pro obavy z dosazení n jakého špapefenceō p istoupeno na dosazení Jeremiá-e Renharda Senitonia, fará e Nehvizdského. Třpmist i, kon-elé a obecní star-í byli velice pohor-eni tím, fle nový d kan p i ob adech uflívá ornátu.⁹⁵

⁹¹ Tamtéfl, s. 101.

⁹² Rezek, A.: Pam ti Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 2, Praha 1880, s. 182.

⁹³ SOA Praha - SOKA Kutná Hora, fond AMKH, kn. . 49, fol. 13.

⁹⁴ Tamtéfl, fol. 83, 84, 85a.

⁹⁵ Tamtéfl, fol. 114b ó 120b.

í náboženský nátlak, který zaznamenává Da ický. šPan
mínistr, zapov d l a zastavil v hody váno ní kázání a
p isluhování ve dvou kostelích, totiž u sv. Barbory a u Nám ti na H. K., vzav p í inu,
fe fará ové t ch dvou kosteliov v vornátích p isluhovati s zpe ovali; a tak jsou v ty
hody boží v t ch dvou kostelích slufby boží opu-t ny, pro efl bylo v lidu obecním
zhor-ení a na íkání. Toliko se v Vysokém kostele sv. Jakuba ó kdeflnový d kan, kn z
Jeremiá-, Horníkuom bezd k dosazen byl a ornátu uflval ó a N mcuom v kostele
Svatoji ském za branau Kou imskou posluhovalo, a kn flím Horským - jenfl
v vornátích p isluhovati necht li ó vypov d ním hrozeno bylo.⁹⁶

Zástupci m sta se snaží místní kn ze, obvi ované z kalvínství, p es p íkazy k
jejich vyho-t ní nadále chránit. P es tuto snahu o ochranu se d kan Jeremiá- spolu
s dal-ími rozhoduje k odchodu. Zástupci m sta i st íbrných dol mají strach z
hromadného odchodu obyvatel. Upozor ují na n j ve dvou listech z listopadu 1622.
Zvlá-t se obávají odchodu osadník od sv. Ji í. Toto naléhání ale nep ineslo své
ovoce, namísto toho bylo m stu ohlá-eno na škvartýrō vojsko Albrechta
z Vald-tejna.⁹⁷ Tím kon í z hlediska náboženského útlaku nejmírn j-í období, kdy ve
m st oficiáln p sobí nekatoli tí kn flí a kdy ú ast na procesí 16. ervna 1621
nebyla pro oby ejné m – any povinná.⁹⁸ Celkov ho lze charakterizovat jak boj o
zachování náboženství na pozadí snahy o dodrflování privilegií.⁹⁹

V prosinci roku 1622 p i-el do m sta kn z Matou-Apian, š kteréhofto kn ze
uvozování d lo se a konalo vojensky s nadepsanými knechty /p ivedeni do K. H. na
kvartýr 13. prosince, pozn. TMF./, s praporcem a bubnováním, st ílením z ru nic.¹⁰⁰
Podle Da ického tak teprve s Apianem p i-la do m sta ímskokatolická nadvláda a
š takhle týmfl Horníkuom religion evangelický ó kteréhoft bez p ekáfky uflvali - jest
zastaven.ō Jedinou výjimku tvo il kostel sv. Ji í, kde mohli provozovat své
náboženství zdej-í osadníci, š v-ak s tou vejminkau a od téhoftmínministra poru ením,

⁹⁶ Rezek, A.: Pam ti Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 2, Praha 1880, s. 204.

⁹⁷ Doslovný p epis obou listin i p íkaz k vydrflování vojska Albrechta Vald-tejna nalezneme ve
Veselského Persekuci na stranách 95 a 96.

⁹⁸ Mincmistr pofladoval povinn ú ast ty radních, kte í by nesli nebesa a zvon ní ve v-ech kostelích.

⁹⁹ Nap íklad p i opakovaném pofladování p j ek pro panovníka na vojenské ú ely je upozor ováno na
privilegium Rudolfa II., ve kterém se hovo í, fe Hornící nemají být obt flování fládnými p j kami ani
rukojemstvím. Dále je to práv obhajování svobodné volby náboženství.

¹⁰⁰ Rezek, A.: Pam ti Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 2, Praha 1880, s. 215

to /nefl zdej-ího kn ze, poz. ^{TM} F./ a niřládnému mimo
uřfkostelu p ináleřejícím, neposluhovalo.¹⁰¹

Matou-e Apiana vykresluje Da ický p edev-ím v barvách lakoty a touze po
blahobytu: *šNádhern se procházel jako sv tský pán, hodoval i frejoval, lakomý na
peníze nenasycený pop, jen na kom, co vymoci a vy-acovati mohlō. Jeho kázání
p ispívala prý spí-e neřl k zlep-ení kvality pobofností, k jejich úpadku. Za tímto
vý tem d kanových ne estí p ipojuje Da ický následující ver-e o chování
duchovních, adresované jist p edev-ím práv Apianovi:*

*šCo pán Buoh z milosti darmo dává,
to mnohý pop za peníze prodává,
a tak sv tského zbořfí nabývají,
na záпов Krista Pána nedbají.¹⁰²*

V t chto ver-ích se nám Da ický vyjevuje jako p ísný mravokárce. Nejvíce
kritiky sm uje na Apianovo chování v souvislosti s poh by, celkem v devíti
konkrétních p ípadech. Kritizuje d kanovu absenci p i evangelických poh ebních
ob adech, *šprocesí p i ne-ení mrtvých t l hojná byla, av-ak řlák v -kolních na mále,
kn ze niřládného, kázání slova bořfího nad mrtvými t ly také řládnehoō.¹⁰³ I p es tuto
Apianovu nep ítomnost byli poz stalí povinni uhradit poh ební poplatky.¹⁰⁴
Chudým, kte í peníze na jejich zaplacení nem li, nezbývalo, neřl aby své mrtvé
poh bívali tajn po nocích v p edm stských kostelích.*

Naproti tomu o k tu s poznámkou o ví e se zmi uje pouze jednou, a to op t
v souvislosti s poh bem: *šUm el Adam kniha , jehofťo t lo mrtvé ten Matau-Apian,
d kan p edepsaný, poh biti zbra oval, vzav toho p í inu, řle za řřivobyті svého teřřl
Adam d átko své kn zi evangelitskému ok titi dal, téhořl Apiana d kana v tom
pominuv-e.ō¹⁰⁵ U manřelství zmi uje vyznání oddávaných dvakrát. V jednom*

¹⁰¹ Rezek, A.: Pam tí Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 2, Praha 1880, s. 216.

¹⁰² Tamtéřl, s. 242.

¹⁰³ Tamtéřl, s. 260, dal-í zmínky obdobného zn ní na s. 258, 259.

¹⁰⁴ Vybírání poplatk a nevedení poh ebních kázání vyplývá z ervnového na ízení eského
místopřfíciho Karla z Lichten-tejna z roku 1624. Výtah z n j viz Mikulec, J.: Pob lohorská
rekatolizace v eských zemích, Praha 1992, 13-14.

¹⁰⁵ Rezek, A.: Pam tí Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 2, Praha 1880, s. 264.

religionu římského, nevsta evangelického.¹⁰⁶ Podruhé afl
odmítl oddat dva nekatolíky, špokudfl by k římskému
religionu nep istaupiliō. Snoubenci se ale nechali oddat v Praze, škdyfl se pak tífl, jufl
manflélé, domu do Hory navrátili, povolal d kan k sob na faru Vysokokostelskou
jeho, Pavla Wagnera /manflél, poz. TMF./, téfl rychtá e m stského Samuele K e ka
téhofl Wagnera do v zení vzíti porau el.¹⁰⁷ Jinak mluví o svatbách hodn asto,
nev-ímá si ov-em vyznání, ale sociálního postavení osob uzavírajících manflelství,
p ípadn jejich rodn.

Z toho, fle se nehovo í o fládných procedurálních komplikacích, usuzujeme,
fle nebyl problém, aby tyto svazky posv tili evangeli tí kn flí, stále ve m st
p ítomní. O nich p írozen kronika nepí-e, bylo by nebezpe né se o nich zmi ovat
vzhledem k mořnosti, fle by se Pam tí mohly dostat do nepat í ných rukou.
Da ického ml ení v tomto p ípad tedy chápeme jako zp sob ochrany.

O p ítomnosti nekatolických kn flí v Kutné Ho e se od Da ického dozvídáme,
kdyfl v roce 1623 poznamenává: *šm síce máje posláno poru ení psané z Prahy od
na ízené vrchnosti k au adu do m sta H. K., aby kn flí evangeli tí, jenfl tu je-t
s manflélkami a d tmi svýma obejvali a poz stávali, av-ak far a kosteluo v prázdni
býti m li, dokonce pre odtad vybyti byli, pro efl velké na íkání a flalost byla, nev da
se kam díti; av-ak ujednáno a upro-eno, fle jest jim toho do dal-í na to resolučí
odlofleno.*¹⁰⁸

Rokem 1623 tak za íná dal-í rekatoliza ní období. Vilému z Vesovic se
skrze na ízení Karla z Lichten-tejna z 3. prosince 1622 dostává v t-ích pravomocí. Je
jmenován gubernátorem Kutné Hory, Kou im , áslavi, Kolína a eského Brodu.
Matou-Apian byl p í této p íleřitosti pový-en na arcid kana.¹⁰⁹

Nov získaná neotesitelná pozice oprav ovala k tvrd-ím krok m í
v nábořenské oblasti. Jak jsme vý-e zmínili, je na ízen odchod nekatolických kn flí,
kte í ve m st stále z stávali, a to jak místních, tak i t ch z okolních m st, kte í zde
hledali úto í-t . T. V. Bílek jich vyjmenovává dokonce 21.¹¹⁰ Pod tímto rozkazem

¹⁰⁶ Tamtéfl, s. 220.

¹⁰⁷ Tamtéfl, Praha 1880, s 266.

¹⁰⁸ Rezek, A.: Pam tí Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 2., Praha 1880, s. 227.

¹⁰⁹ SOA Praha - SOka Kutná Hora, fond AMKH, kn. . 50, fol. 16a. II, s. 217.

¹¹⁰ Bílek, T. V.: Reformace katolická neboli Obnovení nábořenství katolického v království eském
po bitv b lohorské, Praha 1892, s. 29

obvyklou lh tu osmi dn na opu-t ní zem . Nicmén
ízlosti vesnice Vysoká u Kutné Hory. Sem pak za nimi
kutnohor-tí nekatolíci docházeli. Odchází také fará Jáchym, který p sobil v kostele
sv. Ji í a duchovn zaopat oval zdej-í hornickou osadu n mecky mluvících
p ist hovalc . To znamenalo jejich postupný odchod, p itom práv toho se podle
listin z listopadu 1622 p edstavitelé m sta kv li zaji-t ní chodu dol nejvíce báli.

Za ala být postupn odstra ována kostelní výzdoba v utrakvistickém duchu.
Ni eny jsou portréty Mistra Jana Husa, z náhrobk odstra ovány kalichy atd., cofl
pokra ovalo i v následujícím období. *š Na potupu ech m, jenfl se evangelického
religionu p idrfeli a od strany odporne ímského nábofenství papefenského heretici,
kací i, husitové, luteránové, kalvinistové atd. jmenováni byli, vy-krtán jest obli ej
mistra Jana Husi, mu edníka eského, na jednom oltá íku v kapli mincí ské
namalovaného, v chrám vylomen kalich na hrob kamenném, p kn vytesaném
s obrazem Filipa, biskupa Sidonienskéhoí ō¹¹¹*

Lidé pod hrozbou pokuty musí docházet na ned lní m-e, pen flitou odm nou
motivuje V esovec sousedy k udání t ch, kte í by tak ne inili. Jak byla tato taktika
úsp -ná, se nedozvídáme. Nicmén vzhledem k finan ní krizi v t chto letech je
mofné, fle se na-li tací, jeff tuto mofnost šv ýd lku ō vyuffili. Vedle nav-t vování
katolických bohoslufleb jsou Kutnohor-tí nuceni ú astnit se procesí, nejd íve pod
pokutou, poté i pod hrozbou propadnutí majetku.

První pob lohorská procesí se v Kutné Ho e konala pod vedením sedleckého
opata. Po svém p íchodu je vedl Matou- Apian, po roce 1626 hlavn jezuité. Pokud
se je-t mohli lidé rozhodnout, zda se jich zú astní nebo ne, poznamenává Da ický,
fle tak inili *š k zalíbení mincmistru ō¹¹² nebo š na lelky a pro podívání, jedni druhým
se posmívajíce. ō¹¹³* Da ický toto chování p i procesích odsuzuje. 15. ervna 1623 mu
na vrub p í íta bou ku, která se strhla ihned po vykonání jednoho z nich. *š Jist to
bylo boffl dopu-t ní a trestání pro rauhání. ō¹¹⁴* Jednalo se p edev-ím o procesí
Bofflího t la, velikono ní a váno ní procesí. P ípadn -lo o pr vody konané p i
p íleflitosti významných události, jako p evzetí kostel z evangelických rukou.

¹¹¹ Rezek, A.: Pam ti Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 2, Praha 1880, s. 222.

¹¹² Tamtéfl, Praha 1880 s. 202.

¹¹³ Tamtéfl, s. 228.

¹¹⁴ Tamtéfl.

... se za jiná zvyvat po et konverzí ke katolické ví e. Po
vat p estupy *š mnohých*. Po celé období byl na m – any
in n stále v t-í nátlak, aby p estoupili ke katolictví, opakovan jim bylo
vyhrořováno dosazením vojska, v zením a nakonec vypov zením z m sta. Ú ast na
procesí 29. kv tna 1625 byla pro v-echny obyvatele m sta povinná pod hrozbou
ztráty majetku.¹¹⁵ Nez stalo u výhrufek. Vrcholem vojenského nátlaku bylo dosazení
vojska dona Martina Huerty.¹¹⁶ *š Za p í inau p ízepsaných t fkokostí a dal-ích
pohr flek nebezpe enství a na íkání, co a jak se v jiných m stech nad evangelitskými
pá-e a provozuje, n kte í sausedé na H. K. pre ode v-eho s manfelkami a d tmi
ujífd li a se odbírali.õ*¹¹⁷ N kterým z nich byl návrat povolen, ale pouze za
p edpokladu, fle se p iznají ke katolictví.

Na za átku roku 1626 jsou do m sta slavnostn uvedeni jezuité. Jsou to páter
Jan Dekazat, páter Drahovský a bratr Martin.¹¹⁸ Na jejich p íchod je ale m sto
p ípravováno v podstat ufl od roku 1624, kdy se jednalo o fundaci koleje.¹¹⁹ Svou
innost zahájili slavnostním Te Deum v chrámu sv. Barbory, který se stal jejich
sídelním kostelem. Ú astnila se i ada Horník , jejich d vody ale mohly být r zné,
od opravdového zájmu p es rezignaci, strach, touhu po karié e a dal-í.¹²⁰

Pro innost Tovary-stva Jeffí-ova nemá Mikulá- Da ický pochopení. Jezuité
jsou vykreslováni hlavn jako ni itelé evangelické výbavy a výzdoby kostel ,
*š epitapha na památku dobrých lidí mrtvých krásn ud laná, zjina ili a znamení a
imagines, texty a titule týchfl lidí zru-ív-e, na to místo své smysly, malování
poznamenati dali. A imagines kn flí evangelických vyvrsci dali.õ*¹²¹

¹¹⁵ Rezek, A: Pam ti Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 2, Praha 1880, 256.

¹¹⁶ Tamtéfl, s. 268. SOA Praha- SOKA Kutná Hora, AMKH, kn. . 51, fol. 564a ó 566b.

¹¹⁷ Rezek, A.: Pam ti Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 2, Praha 1880, s. 268.

¹¹⁸ SOA Praha-SOKA Kutná Hora, fond AMKH, kn. . 51, fol. 541a.

¹¹⁹ O kutnohorské jezuitské koleji viz Vl ek, P.: Jezuitská kolej v Kutné Ho e, In: Kutná Hora v dob
baroka, Praha 2005, s. 214 - 220. O majetku podrobn ji Bílek, T. V.: Statky a jm ní kollejí
jezuitských klá-ter , kostel , bratrstev a jiných ústav v království eském od císa e Josefa II.
zru-ených, Praha 1893, s. 73.

¹²⁰ Třoblová, H.: Barokní Kutná Hora - krizové peripetie st íbrného m sta, In: Kutná Hora v dob
baroka, Praha 2005, s. 265.

¹²¹ Rezek, A.: Pam ti Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 2, Praha 1880, s. 265.

svou smrtí dožil odchodu neoblíbeného kn ze Matouše Chrudim. Odtud nastoupil vým nou kn z nový, Jiřík, e ený Bílek. Ale ani s jeho p íchodem si Da ický po zku-enostech s Apianem ned lá velké nad je na zm nu pom r : *šJak s ním bude, as budaucí s sebau p inese; nebo p i takových kn fích jen lakomství a svatokupectví.*¹²²

Odchodu druhého šviníka ã ne-astného osudu m sta, Viléma Vesovce, kterého spojoval také s hospodá ským úpadkem m sta, se ov-em nedo kal. Toto vylofen negativní chápání mincmistra p evzal Petr Miloslav Veselský do své knihy *Persekuce Hory Kutné po Bitv b lohorské*, která se jako jediná speciáln v nuje pob lohorskému období do roku 1628. Je zpracovaná hlavn jako sled jednotlivých ú edních na ízení a m stských odpov dí na n .¹²³

My spolu s Helenou Troblovou dnes nem feme takové stanovisko p íjmout. Z ú edních dokument vyplývá, fe Vesovec byl ú edníkem své doby a jednal na základ p íkaz panovnické moci, p edev-ím královského místodrfíčního Karla z Lichten-tejna.¹²⁴ Na druhé stran ale Horníci byli zvyklí na to, fe do vnit ních záleflitostí m sta ov n eného adou privilegií nikdo nezasahuje. Vesovec m l svou pozici ztífenou tím, fe doba rekatolizace se shoduje s dobou úpadku dol , o jejichfl záchranu m sto bojuje. Kdyfl je v roce 1625 m sto nuceno p evzít do správy v-echna d lní díla, je tím v podstat zpe et n jejich osud, protofe bez státní ú asti nebyl chod horního podniku prakticky moflný. Proto se domníváme, fe negativní pohled na nejvy-ího mincmistra je zcela v souladu s dobovým vnímáním Da ického a jeho souasník a fe tedy Da ický skute n odráflí v t-inové názory svých soused .

O letech 1620-1626 jsou p edkládána skute n chmurná sd lení o zlých asech. Co h - bez nad je na zlep-ení. Pro Da ického z stalo jediným východiskem smilování Boffí. Chápal ho ve smyslu návratu k p edb lohorským náboflenským pom r m. To se ale nestalo.

¹²² Tamtéfl, s. 270

¹²³ Veselský, P. M.: *Persekuce Hory Kutné po Bitv b lohorské*, Historický p ísp vek událostem doby té, Kutná Hora 1882.

¹²⁴ Troblová, H.: *Barokní Kutná Hora- krizové peripetie st íbrného m sta*, In: *Kutná Hora v dob baroka*, Praha 2005, s. 132.

bylo poznat náhled Mikulá-e Da ického p edev-ím na
utné Ho e a jeho d sledky. Mezi základní rysy pat í
personifikace p vodce -patného osudu m sta (V esovec, Apian). Spojování
katolictví s kariérismem, touhou po bohatství, kup ením. Je tak o n m vytvá en
obraz, který je v souladu s kritikou protestantských reformátor . Aby negativní
p edstavu je-t více umocnil, p idává zmínky o p írodních pohromách i -patných
znameních, jak jsme citovali u jednoho z procesí. Nebo o smrti, která následovala
záhy po konverzi ke katolictví.

V-echny katolické zm ny od jejich po átku probíhají na pozadí vojenského
nátlaku. Jediné co zbra ovalo rekatoliza nímu postupu, byl odpor obyvatel
(p edev-ím horník). Opakovaly se fládosti o odlofení vypov zení nekatolických
kn fí a mofnost konání evangelických bohoslufeb. P i jejich nevysly-ení
vyhroflovali Kutnohor-tí odchodem z m sta. To ov-em vzhledem k výkonu jejich
povolání, které se a ufl p ímo i nep ímo podílelo na chodu dol a mincovny, nebylo
fládoucí. Panovník byl tedy nucen podobným prosbám alespo áste n vyhov t.
K podobným odklad m ale docházelo jen do roku 1623.

Z p edcházejícího textu vyplývají v-echny negativní stránky zp sobu, který
p i obnovení katolictví Ferdinand II. zvolil. Je to vytvo ení atmosféry neustálého
strachu o flivobytí, negativních vztah mezi t mi, kte í jifl katolíky byli - nebo se jimi
stali a t mi, kdo z stali v rni ví e p edk . Dále pak mezi oby ejnými m - any a
ú ední královskou mocí.

P es to v-echo ale flivot musel jít dál, e eno ústy Da ického: *šTak se
p edce flenili, vdávali, veselí jsouc pili, hodovali, na záhubu vlasti nic své nedbali,
jedni druhé jak mohli obírali, mnozí k nep átel m p istupovali, chudí k bohu úp li a
volali.õ*¹²⁵

Na základ studia knih m stské rady z let 1620-1626 a porovnání zápis
v nich s Pam tmi jsme do-li k záv ru, fle Da ický zaznamenává v podstat v-echny
d leflité události související s rekatolizací a postihuje tak dané období v plné í i.
Domníváme se zároveň , fle jeho subjektivní hodnocení t chto událostí reprezentuje
v t-inové názory jeho sou asník .

Po smrti Mikulá-e Da ického z Heslova ufl nikdo dal-í v rodinné tradici
sepisování Pam tí nepokra oval. Jeho smrt je pomyslnou te kou za renesan ní

¹²⁵ Rezek, A.: Pam ti Mikulá-e Da ického z Heslova, sv. 2, Praha 1880, s. 199.

PDF
Complete

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

u, která se během poslední polohorských let vydala na
hází baroko, které změnilo i vnitřní tvář města.
Nastává další fáze rekatolizace. Mezi řádové bratry, kteří ve městě působili patřili i
Jan Kořínek, který je autorem velmi zajímavého literárního díla nazvané Staré
paměti kutnohorské. Hlavní jeho pohledu na rekatolizaci se chceme vnovat
v následující kapitole.

8.1 SIMEON EUSTACHIUS KAPIHORSKÝ A JEHO PROTESTANTNÍ NEPŮTELÉ

V dílech Kutné Hory nalezneme ještě dvě další díla s výpovědní hodnotou pro události naší studované doby. Obě pocházejí z opačné konfesní strany, tedy z per katolických autorů. Simeon Eustachius Kapihorský je autorem Historie klášteřa sedleckého, řádu svatého cistercienského, jejíž byla vytištěna v Starém Městě roku 1630.

Klášteřní kroniku sestavil Kapihorský v posloupnosti jednotlivých opatů. Nevyhýbá se kritice chování některých z nich, včetně těch z předlohorských. Více nežli innošty jednotlivých opatů se však vnuje náboženským událostem v zemi obecně. Ze zápisů vyplývá jeho katolická horlivost a nepůtelství k nekatolickým vyznáním, zejména nesmiřitelným kalvinistům. K roku 1620 se zadostiučiním píše: *Š skutkem vyplnilo, že domnívajíce se, a tom dokonále smej-lejíce, v-elijaké pobofnosti rušitelové, že tu jedinkou v-eobecné Církvě Svaté Katolické římské, v úslavském Kraji Dcerku zkaží, kdyfljí v moc násilník m jejim odvedou a odevzdají, je-to jí tudy víjeli o-lechtili a ozdobili, a sami na sebe tu ne est, kteroufljí sprzniti usilovali, uvalili, anifl div, kdo komu jámu kopá, sám do ní upadáō.*

Nicméně na druhé straně je zajímavé, že o jednotlivých rekatolizačních opatůrech nemluví, nezmiňuje ani Obnovené zřízení zemské, a kromě výše uvedené poznámky dále nevnuje zvýšenou pozornost ani poraženým, neoslavuje ani habsburskou vládu.¹²⁶

Dleflit jí je pro Kapihorského jasné vymezit, kdo jsou nepůtelé katolictví a jaké jsou jejich zločiny. Poměrně detailně například popisuje jak *š Kalvínská chasa do Kostela Hradu Pražského Svatého Víta se vypravila, aby v n m boj s Obrazy a Sudima Svatých provedla.ō*¹²⁷ Kapihorský nezmiňuje pouze tento příklad, ale také protestantský útok na sedlecký klášter a jeho opata Bartoloměje. V prosinci roku 1618 vyfladovali direktori království na opatovi poplatek, podle Kapihorského *š ne pro obhájení Vlasti (jakfl oni jmenovali) ale proti J. M. C.*

¹²⁶ A koliv zápisky koní rokem 1628.

¹²⁷ Kapihorský, S. E.: Historia klášteřa sedleckého, řádu cistercienského, 2. vyd., Kutná Hora 2006, s. 84.

do Prahy a mezitím došlo k vyloupení klátera, p i
dyfl Ornáty z Kostela pobrala, nejp kn j-í na Krávy
vstrkala a je do nich oblíkla, a Zvon ek, jehofl se k po zdvihování Velebné Oltá ní
Svátosti uflívá, k Ocasu p iváflic, a sem i tam vodíc, kratochvíl sob p sobilaõ.

Nakonec došlo k odprodeji klátera a jeho statk m stu. K zaplacení
slouffila mimo jiné také monstrance a kadidelnice ze svatobarborského kostela.¹²⁸
Podívejme se jak o t chto událostech mluví Pam ti. O vyloupení klátera ml í,
zatímco k prodeji se vyjad uje ve smyslu, fle kutnohorská obec se klátera šujalaõ,
cofl se jim po poráfce povstání nevyplatilo a m sto místo aby získalo, tak p i-lo ke
-kod .¹²⁹

Pro zasazení Kapihorského do pob lohorského d ní v Kutné Ho e je
podn tná poznámka Jaroslava echury, který o n m hovo í jako o lov ku, který si
zaloflil na nové vln katolicismu kariéru.¹³⁰

Kapihorský, p vodním jménem Týmnon V-ete ka, byl synem
kutnohorského kofleluha. O jeho konverzi ke katolictví nás informuje Mikulá-
Da ický. iní tak v souvislosti s odchodem opata Bartolom je Píky: š *Bartolomeus
Pica, Straka, opat klá-tera Sedleckého p i H. K., rodilý z m sta Jind ichova
Hradce, slofen jest z toho opatství mimo nad je odta pre vezen. Dána mu vina,
fle by nedob e statek klá-terský spravoval a opou-t l atd. A spravování téhofl
klá-tera poru eno Simonovi V-ete kovi, synu neb. Mat je V-ete ky, kofleluha H.
K.; nebo byl nedávno p ed tím tejl Simeon, p istaupiv k nábofenství ímskému,
mnichem v témflklá-te e u in n.õ*¹³¹

Tato poznámka vystihuje jeden z rekatoliza ních fenomén , a to schopnost
n kterých ctířádostivých osob vycítit svou -anci na zlep-ení postavení a
vybudování si kariéry. A ufl církevní, jako v p ípad Kapihorského, nebo ú ední,
na základ dobrovolného p estoupení ke katolické ví e. V t chto souvislostech je
mořné uvařovat o tom, fle dílko o historii sedleckého klátera m lo p isp t ke
kariérnímu postupu. Autor dává svým tená m jasn na srozum nou, na které

¹²⁸ Kapihorský, S. E.: *Historia klátera sedleckého, řádu cistercienského*, 2. vyd., Kutná Hora 2006, s. 79 - 80.

¹²⁹ Rezek, A.: *Pam ti Mikulá-e Da ického z Heslova*, sv. 2, Praha 1880, s. 190.

¹³⁰ echura, J.: *Týmneon V-ete ka 1630: Historia klátera sedleckého*, In: *Kutná Hora v dob baroka*, Praha 2005, s. 42.

¹³¹ Rezek, A.: *Pam ti Mikulá-e Da ického z Heslova*, sv. 2, Praha 1880, s. 253.

opisem nekatolík na pochybách, fle práv ti jsou jeho
ologie konverzí Thomase Winkelbauera bychom mohli
za adit Kapihorského konverzi do typu konverzí z vn j-ích d vod .

8.2 JAN KO ÍNEK: STARÉ PAM TI KUTNOHORSKÉ¹³²

Nov obnovenou habsburskou vládu neoslavuje ani autor druhého díla Jan Ko ínek, který se narodil v áslavi, v roce úmrtí Da ického, tedy 1626. V Kutné Ho e p sobil v letech 1665-1666 a 1672-1674. Podle autora jeho elogia zde na jeho kázání chodily davy poslucha . P i inil se o offivení katecheze a o zvý-ení mrav ve m st .¹³³

Pam ti v názvu knihy neznamení totéfi, co v podání Da ického. Slovo pam ti má u jezuity význam psaní o v cech minulých, a to t ch, jenfi si zasloufi chválu. Staré Pam ti Kutnohorské jsou jakousi apoteózou kdysi slavného hornického m sta a jeho privilegií. Objednala si je u Ko ínka kutnohorská m stská reprezentace, aby se staly nástrojem v boji mezi Kutnou Horou a Plzní o druhé místo mezi m sty eského království.¹³⁴

Podle Jaroslava Millera v tom m fleme spat ovat d kaz trvajícího stavovského v domí a touhu po návratu ke st edov ké m stské uzav ené spole nosti. Auto i podobných panegyrických text se uchylují do minulosti a práv v návratu k ní vidí cestu budoucnosti. Budoucnosti stojící na pilí ích st edov ké stavovské spole nosti.¹³⁵ V této souvislosti je velmi zajímavé, fle Ko ínek na n kolika místech odkazuje k dílu Pavla Stránského, jeff bylo v echách zakázáno. Ko ínek se tak o ividn staví proti habsburské absolutiza ní politice.

¹³² Ko ínek, J.: Staré pam ti kutnohorské, Praha 2000. Edice obsahuje obsáhlý komentá Alexandra Sticha a Radka Lungy, které rozebírá dílo z mnoha pohled , v etn pohledu a historického. Upozor uje na vztah Ko ínka a m stské rady, na prameny a literaturu, kterou autor vyuffil, problematiku historické pravdivosti jeho díla apod.

¹³³ Elogium Otce Jana Ko ínka zbofn v Pánu zem elého dne 12. srpna 1680 v Praze u sv. Klimenta, Praha 1993. Autor je anonymní. Do e-tiny elogium p elofil Martin Svato-

¹³⁴ Tamtéfi, s. 464 a 465.

¹³⁵ Miller, J.: Uzav ená spole nost a její nep átelé, M sto st edovýchodní Evropy (1500-1700), Praha 2006, s. 262.

n díla je vyzdvihávání hornické profese, která se po
nem pro Kutnou Horu. Zároveň je jejím symbolem,
proto autor také používá pí psaní hornického slangu.¹³⁶ Z díla nabýváme silného
dojmu o bohatém a slavném městě, které si navěky udržuje zásluhy o stát. Neupírá
mu je ani v dobách pobohorských, naplněných duchem rekatolizace.

Koíněk koní rokem 1614, o následných dobách, tedy i o dobách
rekatolizace se od něj tedy nic nedozvíme. Rokem 1614 koní, protože *š toho léta
hor kutenských sláva v t-ím dílem klesla, když totifto tehdej-í král český perverk
ka kovský na rudu t ch as nejbohat-í, zpusil.õ*¹³⁷ Sláva města pro něj tedy
v podstatě koní vládou císaře Rudolfa. Za druhé se mu jako oddanému jezuitovi
ve vykreslení slávy města nemohla hodit jeho role ve stavovském povstání, a koliv
Kutná Hora nepatřila k horlivým zastáncům povstání a přistoupila k němu až po
delším váhání. Dávala panovníkovi najevo, že pokud on pomůže městu
z hospodářského úpadku, ono mu na oplátku projeví loajalitu. V neposlední řadě
bylo výhodné se vyhnout popisu rekatolizace, jejíž provedení by se rozhodně
nemohlo zařadit mezi střípky tvořící mozaiku slávy města. A vzhledem k tomu, že
část jeho potenciálních soudobých tená byla jejím svdkem (obětí), střípky by jí
mohl vybarvit vlídně. Proto také nepoznává jako jeden ze svých zdrojů Mikuláše
Daického, který jak víme, vykresloval toto období v ne zrovna lichotivých
barvách.¹³⁸

Přesto se můžeme ptát, co nám Staré Paměti Kutnohorské mohou o
rekatolizaci vyjevit. Na závěr úvodního popisu říká Koíněk Horníky, aby přijali
*š tyto Staré paměti kutnohorské v d n jménem Tovaryštva JEFÍVOVA, kteréž
milujete [í] a celé Tovaryštvo JEFÍVOVO v staré a stálé lásce zachovejte.õ*¹³⁹ Ze
slov *š kteréž milujeteõ* můžeme usuzovat, že v době kdy dílo vydával, považoval
rekatolizaci za v podstatě ukončenou nebo přinejmenším zdárně probíhající.
Tovaryštvo si podle jeho slov získalo v srdcích Kutnoho an své místo a
vzhledem k tomu, že lásku k němu označuje za *š starouõ*, stalo tak jistě přirozeně.

¹³⁶ Z hornického slangu vychází také označení jednotlivých kapitol jako hand-tán .

¹³⁷ Koíněk, J.: Staré paměti kutnohorské, Praha 2002, s. 18.

¹³⁸ O uřívání Paměti Mikuláše Daického z Heslova jako pramene pro Staré paměti kutnohorské viz
Troblová, H.: Koíněk badatel, Ke vzniku Starých paměti kutnohorských, Stádo eský sborník
historický, r. 21, 1995, s. 106-112.

¹³⁹ Tamtéž, s. 16.

sti vycházet z Koínkova výroku, že ihned po založení
vatele za svou matku v-eobecnou ímskou církev.¹⁴⁰

Láska k jezuit m je pak chápána jako následek a pokračování tohoto p íjetí.

Zajímavé je také uvařování o samotném díle jako mořném rekatoliza ním
prost edku. Ko ínek p esv d uje své tená e o katolické tradici m sta. B hem tení
celé knihy jsou její tená i oslovení, aby p evzali d dictví p edk a navázali na
tradici m sta. V ohledu nábořenském je to p írozen tradice katolická. Uřl jednou
jsme zmínili tvrzení o p íjetí katolictví ihned po založení m sta, od kterého se
za íná rozvíjet klubko katolictví, které Horníci vplétají do svého řívota.

Na nábořenský řívot Kutné Hory se zam uje v posledních řty ech
hand-tánech (kapitolách) o ví e, nad ji a lásce, které nazývá hand-tány bořími.
V prvním z nich op vuje -estnáct kutnohorských kostel , zd raz ujíc, že se o
jejich postavení zaslouřili sami kutnohor-tí m -ané bez cizího dobrodiní. U
stavení ale nez stává, p ídává dobré skutky ve form nadání, fundací a výzdoby
kostel . D leřítou z hlediska strategického p sobení na stávající v ící i v ohledu
získání nových, je úcta ke svaté Barbo e, patronce horník .

Pat ilo k jezuitské taktice krom vyzdvihávání vlastních ářových sv tc
rozvíjet kultu sv tc , kte í byli tradi ní v jednotlivých místech jejich p sobení a
také zemských patron . Je tedy p írozené, že Ko ínek spolu s touto sv ticí op vuje
hornickou lásku k ní a íní ji jedním z pilí řpravé víry ve m st . K sv. Barbo e, se
obrací i záv re ný epilog s řládostí o p ímluvu za návrat slavných dn , za kterou
slibuje brzké dostavení jí zasv ceného chrámu:

*ř Ó BARBORO, panno svatá,
za patronku horní vzatá:
řlehnejř horám, erckomorám,
např chudý řt íbrem rudy;
a jsou v-em uřřite né.
Vypros, a se vrátí sláva
oných let krále Václava í ř¹⁴¹*

¹⁴⁰ Tamtéřl, s. 299.

¹⁴¹ Ko ínek, J.: Staré pam ti kutnohorské, Praha 2002, s. 377

statn sám vzorem, podle elogia, byl ze v-ech svatých
é mu ednici a kařdý den vykonával její officium.¹⁴²

Velmi expresivní je kapitola osmnáctá, jeřl barvit a detailn popisuje boj
starých Horník¹⁴³ proti kací m. Pro ilustraci uve me vý et p ívlastk a
ozna ení, které pro n ve své jazykové zásobárn otec Jan nachází. *š Tábo i jsou
sb lidu divokého, hl za nezkcrocená, bezbořných otrok rota, svatoradc hluk,
oltá obo c houř, obrazotepc komonstvo, svatoruha zástup, řechetných matron
a neporu-ených panen prznitel praporec, posvátných v cí mrha regiment, eské
zem záke ník armáda.ř* Je velice zajímavé, ře na místo, aby hovo il o hr zných
násilných ínech řkací ř v í katolík m, íní opak. U kací se zam uje na
výklad v rou ných odli-ností a varuje k p estoupení na jejich stranu. Spí-e neřl
p ed p estoupením k husit m je to ale varování p ed soudobými protestantskými
vyznáními.

K vyuffití násilí Ko ínek íká: *ř Pravda jest, ře nemá k es an na m-ř nou
hráti; ale kdyřl se zlost rozmáhá, aby se potla íla, m ře a má vrchnost vrchovatou
naliti.ř*¹⁴⁴ Tímto výrokem tak v podstat obhazuje uffívání fyzické síly proti
nekatolík m ze strany panovníka a jednotlivých vrchností. V tomto smyslu
pokra uje, kdyřl hned v úvodu osmnáctého hand-tánu uvádí, ře v t-ím d kazem
řivé víry neřl stav ní kostel , je v p ípad útoku na ímskou církev hubení nep átel.
*ř Co mnohé jiné krále nejvíce zvelebilo? Nic jiného neřl to, ře pravého nábořenství
ru-ítele ohn m, me em trávili a ten koukol z p-enice Kristové vyko e ovali.ř*¹⁴⁵ Boj
katolických Kutnoho an povařuje za dal-í doklad jejich pravov rnosti. Jako
p íklad je zmi ováno hlavn házení kací po hlav do řachet. Ú ínek této metody
je poji-t n kameny p ívázanými na krku ob tí.

V poslední kapitole jsou sou asníci u eni p íkladem starých Horník
-ř drosti v ud lování dar , almuffen, odkazování ásti majetk v záv ti ve prosp ch
církvě í pot ebných osob. Ve v-ech ty ech speciáln nábořenství se v nuřících
kapitolách jsou postupn sná-eny doklady o kontinuit katolické víry v Kutné

¹⁴² Elogium Otce Jana Ko ínka zbořn v Pánu zem elého dne 12. srpna 1680 v Praze u sv. Klimenta, Praha 1993, s. 7.

¹⁴³ K ozna ení sta í a noví Horníci viz kapitola o nábořenské tradici Kutné Hory. Ko ínek dodřljuje rozli-ení obou skupin d sledn ve stejném smyslu.

¹⁴⁴ Ko ínek, J.: Staré pam ti kutnohorské, Praha 2002, s. 325.

¹⁴⁵ Tamtéřl, s. 316.

ání je nabádání nyn jích Horník , aby své p edky jejich vzoru. V záv re ném *Promluvení k nyn j-ím p. Horník m* je ostatn za rozvíjení t chto bohobojných inností chválí.

V uvařování o Starých pam tech kutnohorských jako o mořném rekatoliza ním prost edku je-t poznamenejme, ře v textu v novanému nábořenství se projevuje také Ko ínková katechetická praxe. Na mnoha místech se tak setkáme s krátkými vysv tleními ohledn katolické v rouky. ěsto v opozici proti kací ským praktikám.

Budeme-li srovnávat Staré pam ti kutnohorské, Historii klá-tera sedleckého a Da ického Pam ti, tak jediný shodný rys nalézáme v tom, ře řládě z d l nevelebí soudobou habsburskou vládu. Naopak Ko ínec ne-et í chválou u panovník p edcházejících, kte í se starali o prosperitu dol a m stu ud lovali etná privilegia. Tato skute nost vychází z panegyrického charakteru díla.

Období rekatolizace katoli tí auto i v podstat pomíjejí, a koliv u Ko ínka nacházíme jakousi skrytou obhajobu násilné rekatoliza ní praxe. Oproti tomu Da ický ji z evangelické pozice vykresluje se v-emi jejími negativy. Jeho celkový obraz pob lohorské Kutné Hory hovo í jednozna n o beznad jném úpadku, který s sebou nese katolická nadvláda a zv le reprezentovaná nejvy-ím mincmistrem. Jako lep-í dobu nám p edstavuje období p ed Bílou Horou. Minulou Kutnou Horu oslavuje i Ko ínec, ale nemá na mysli evangelickou, nýbrř tu je-t star-í, katolickou. Na ní je t eba navázat a znovu obnovit slávu m sta. Jezuita pobízí Horníky a obrací se na n s nad jí, ře upev ováním katolické víry a svými iny k této obnov pomohou. Stojí tu tak proti sob dv díla, z nichř jedno vypovídá o jednozna né zkáze vedoucí k zániku a druhé o nad ji na obnovení kdysi slavné minulosti.

ZÁV R

Rekatolizace v Kutné Ho e tak, jak ji zobrazuje Mikulá– Da ický z Heslova, ukazuje v–echny negativní stránky rekatoliza ního postupu, který byl v echách uplat ován. Pam tí p iná–ejí obraz nátlaku, který byl na kutnohorské m – any vytvá en ú ednickou státní mocí, respektive nejvy–ím mincmistrem Vilémem z Vesovic.

Jeho Da ický ozna uje za viníka v–ech p íko í m stu páchaných, od vojenského nátlaku p es hospodá ský úpadek, po vypuzení nekatolických kn flí. V jeho osob si personifikuje hlavního nep ítele Kutné Hory, který ale ve skute nosti nebyl ni ím jiným nefl ú edníkem své doby.

Srovnáním Pam tí se zápisy v knihách m stské rady z let 1620–1626 byl u in n záv r, že Da ický postihuje tém v–echny d leffité mezníky ve vývoji rekatolizace m sta. Na rozdíl od memorabilních knih ale také p iná–í osobní sv dectví o dobové atmosfé e pob lohorské Kutné Hory. Vykresluje ji jako velmi chmurnou, plnou strachu o flivobytí vedoucího k náboflenským konverzím nebo odchodu z m sta. Postupn se vytvá ejí negativní vztahy mezi katolíky a nekatolíky, mezi adovými m – any a ú ední královskou mocí.

V letech bezprost edn následujících po bitv na Bílé Ho e je patrná snaha m sta o zachování náboflenské svobody vyvolaná p edev–ím obavami o osud kutnohorských dol . Od doby, kdy císa Matyá– omezil panovnickou podporu pro chod dol v roce 1614, za íná jejich postupný úpadek. Náboflensky motivovaný odchod hornických nádeník , nejen z n mecké osady sv. Ji í, by znamenal dal–í zhor–ení. Ani tato hrozba v–ak rekatoliza ní postup ve m st nezastavila.

V Kutné Ho e se tedy nebojovalo jen o náboflenství, ale sou asn í o budoucnost dol . Jejich finan ní zaji–t ní se pokutami za ú ast v povstání, finan ními p j kami panovníkovi a vydrflováním voják p ívedených na kvartýr zna n komplikovalo. Od výnosnosti st íbrných dol se odvozovala ekonomická stabilita Kutné Hory a z jejich prosperity vycházela sláva m sta. Tím, že habsbur–í panovníci jim nev novali takovou pozornost, jakou by si jejich p edstavitelé spole n se zástupci m sta p edstavovali, zavdávají Mikulá–i Da ickému vedle rekatolizace dal–í d vod, aby je nevelebil.

soudobou habsburskou vládou neoslavuje ani jezuita Jan Kollár, který památku kutnohorské oslavuje kdysi v hlasné a bohaté hornické městě a vybízí jeho obyvatele, aby navázali na jeho slavnou tradici. Na rozdíl od Daického je to ale tradice katolická. Rekatolizaci Jan Kollár vnímá jako ne sice dobře provedenou, ale nutnou a oprávněnou součástí návratu Kutné Hory na výsluní panovnické a Boffipřízn.

Jezuita se tak do budoucnosti dívá s nadějí, zatímco Mikuláš-Daický z Heslova nikoliv. Příznivým symbolem se jeví rok 1626 jako rok úmrtí Daického a zároveň narození Kollárova. Uzavírá se kapitola renesanční Kutné Hory a přichází kultura a zbožnost barokní.

Historia kláštera sedleckého, řádu cistercienského, kterou jsme také chtěli poukázat při snaze o postihnutí dobového vnímání poblohorské rekatolizace, nám nakonec posloužila především jako ilustrace úvah o důvodech náboženských konverzí ke katolictví.

Vzhledem k úzce vymezenému tématu práce a jejímu doporčenému rozsahu nemohl být především v kapitole o konceptech rekatolizace dán prostor srovnání s výsledky bádání zahraničních autorů. Hlavní cíl práce se ale i přesto podařilo splnit.

Jak už jsem několikrát uvedla, pokusila jsem se studiem ojedinelého pramenného zdroje, Památky Mikuláše-Daického z Heslova, získat obraz dobového vnímání rekatolizace. Srovnáním s díly jiných dvou autorů, Jana Kollára a Simona Eustachia Kapihorského byly tyto poznatky doplněny dalšími (katolickými) úhly pohledu a bylo tak možno vytvořit zajímavou sondu do vnímání nejen poblohorského období v Kutné Hoře.

LITERATURA A PRAMENY

MONOGRAFIE

- Bílek, T. V.: Reformace katolická neboli Obnovení náboženství katolického v království českém po bitvě u Mohoradské, Praha 1892.
- Bílek, T. V.: Statky a jiná místa kolejí jezuitských klášter, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království českém od císaře Josefa II. zrušených, Praha 1893.
- Čornejová, I.: Tovaryšstvo Ježíšovo, Jezuité v českých zemích, 2. vyd., Praha 2003.
- Kalista, Zdeněk: Tvář baroka, Praha 2005.
- Kavka, F., Skýbová, A.: Husitský epilog na koncilu tridentském a povodní koncepce habsburské rekatolizace českých zemí, Počátky obnoveného pražského arcibiskupství 1561-1580, Praha 1969.
- Macek, J.: Víra a zbožnost jagellonského vlivu, Praha 2001.
- Machovec, M. a kol.: Problém tolerance v dějinách a perspektivách, Praha 1995.
- Mikulec, J.: 31. 7. 1627, Rekatolizace českých zemí v českých zemích, Praha 2005.
- Mikulec, J.: Počátky rekatolizace v českých zemích, Praha 1992.
- Miller, J.: Falcký mýtus, Praha 2004.
- Miller, J.: Místní dějiny Evropy (1500-1700), Praha 2006.
- Evans, R. J. W.: Vznik habsburské monarchie 1550-1700, Praha 2003.
- Pekař, J.: Postavy a problémy českých dějin, Praha 1990.
- Stránský, P.: Český stát, Praha 1953.
- Šimek, J.: Kutná Hora v XV. a XVI. století, její obraz, pojednání a úvahy z kulturních a politických dějin kutnohorských, Kutná Hora 1907.
- Šroblová, H., Altová, B. a kol.: Kutná Hora, Praha 2000.
- Veselský, P. M.: Pánové Dačic z Heslova od jejich počátku až na naše doby v zemi, jakofl i Mikuláš- Dačický z Heslova a jeho literární činnost zvláště, Hora Kutná 1886.
- Veselský, P. M.: Persekuce Hory Kutné po Bitvě u Mohoradské, Historický příspěvek událostem doby té, Kutná Hora 1882.
- Zlámal, B.: Příručka českých církevních dějin, VI. Doba rekatolizace, Olomouc 1970.

SBORNÍKY

...s, Central European Politics in the Sixteenth and Seventeenth Centuries, London 1991.

...eská m sta v 16. - 18. století, Sborník p ísp vk z konference v Pardubicích 14. a 15. listopadu 1990, Praha 1991.

Kutná Hora v dob baroka, Praha 2005.

Rekatolizace v eských zemích, Sborník p ísp vk z konference v Ji ín konané 10. zá í 1993, Pardubice 1995.

Pocta Josefu Petrá ovi, Sborník prací z eských d jin k 60. narozeninám prof. dr. Josefa Petrán , Praha 1991.

Úloha církevních ád p í pob lohorské rekatolizaci, Sborník p ísp vk z pracovního seminá e konaného ve Vranov u Brna ve dnech 4. - 5. 2003, Praha 2003.

LÁNKY A STUDIE

...echura, J.: Pam ti Mikulá-e Da ického z Heslova z roku 1623, In: Antologie studijních text k novov kým sociálním d jinám V., . 1, Praha 2002, s. 35-36.

...ornejová, I.: Pob lohorská rekatolizace, Nátlak nebo chvályhodné úsilí?, In: D jiny a sou asnost, r. 23, . 4, 2001, s. 2-6.

...Deventer, J.: šConfessionalisationö ó A Useful Theoretical Concept for the Study of Religion, Politics, and Society in Early Modern East- Central Europe?, In: European Review of History, Vol. 11, No. 3, 2004, s. 403-425.

...Horský, J., Ne-por, Z. R.: Typologie eské víry raného novov ku, Metody a možnosti studia v 18. století, In: eský asopis historický, r. 103, . 1, 2005, s. 41 ó 86.

...Mahel, F.: Svoboda slova, svatá válka a tolerance z nutnosti v husitském období, In: eský asopis historický, r. 92, . 4, 1994, s. 644 ó 679.

...Troblová, H.: Ko ínek badatel, Ke vzniku Starých pam tí kutnohorských, In: St edo eský sborník historický, r. 21, 1995.

...Troblová, H.: N mecká osada u kostela sv. Ji í v Kutné Ho e, In: D jiny a sou asnost, r. 19, . 2, 1997, s. 23-26.

...Vlasák, E.: Jezuitský historik kutnohorský, In: St edo eský sborník historický . 8, 1973, s. 221-232.

Kutná Hora, In: Kutná Hora v době baroka, Praha 2005,

Winkelbauer, T.: Konfese a konverze, Těchtické proměny vyznání v českých a rakouských zemích od sklonku 16. do poloviny 17. století, In: český časopis historický, r. 98, č. 3, 2000 s. 476 - 540.

INTERNETOVÉ ZDROJE

<http://www.distance.cz>

EDICE PRAMEN

Elogium Otce Jana Kořínka zbořeno v Pánu zeměleho dne 12. srpna 1680 v Praze u sv. Klimenta, Praha 1993.

Koříněk, J.: Staré paměti kutnohorské, Praha 2002.

Dačický z Heslova, M.: Paměti, Praha 1996.

Palacký, František: Archiv český, díl I, Staré písemné památky české i moravské z archivů domácích i cizích, Praha 1846.

Palacký, František: Archiv český díl II, Staré písemné památky české i moravské, Praha 1862.

Petr, E., Pražák, E.: Mikuláš-Dačický z Heslova, Prostopravda, Paměti, Praha 1995.

Rezek, A.: Paměti Mikuláše Dačického z Heslova, sv. 1, Praha 1878.

Rezek, A.: Paměti Mikuláše Dačického z Heslova, sv. 2, Praha 1880.

Kapihorský, S. E.: Historia kláštera sedleckého, řádu cistercienského, 2. vyd., Kutná Hora 2006. (1. vyd. Praha 1630).

ARCHIVNÍ PRAMENY:

Knihy místní rady z let 1620 a 1626:

SOA Praha a SOKA Kutná Hora, fond Archiv města Kutná Hora, knihy č. 48, 49, 50, 51.

Knihy inventářů z let 1596 a 1626:

SOA Praha a SOKA Kutná Hora, fond Archiv města Kutná Hora, kniha č. 410.

Privilegium císaře Maxmiliána II. z 6. srpna 1568 a privilegium Ferdinanda II. z 22. prosince 1628:

SOA Praha a SOKA Kutná Hora, fond Archiv města Kutná Hora, sbírka privilegií, listina č. 35 a 38.

SUMMARY

This study (The contemporary reflection of the counter reformation in Kutná Hora first and foremost in the Chronicle of Mikuláš– Da ický z Heslova) discourses contemporary perception of the Counter Reformation in Kutná Hora in period 1620-1626 by Mikuláš– Da ický z Heslova. With special consideration it focuses on the religious toleration and conversion. It is realized through textual analysis of chronicle called Pam ti Mikuláš-e Da ického z Heslova.

The point of view of Mikuláš–Da ický z Heslova is confronted and completed by information from Books of Town council and compared with works written by catholic authors Jan Ko ínek and Simeon Eustachius Kapihorský.

The chronicle show portraits the scene of pressure, which was exerted on resident people. This pressure was generated by official authorities, to be more specific by the chief official for coinage Vilém z Vesovic. He is designated as the main offender of all wrongs that were made to the town. The six-year period after the Battle of White Mountain Da ický recognizes as the time of destruction of the town.

On the other hand Jesuit Jan Ko ínek perceives The Counter Reformation as badly implemented nevertheless necessary and rightful part of the process of coming back restoration to swing of ruler's and God's prosperity. He celebrates the famous catholic history of Kutná Hora and provokes townsmen to get it back.

The religious question in Kutná Hora was closely linked to mining and coinage business. The economic stability of the town and its glory was derived from prosperity of silver mines.

P ÍLOHA

VYZNÁNÍ MIKULÁŠE DAŠICKÉHO Z HESLOVA

(Převzato z Petr, E., Praffák, E.: Mikuláš–Dašický z Heslova, Prostopravda, Paměti, Praha 1955, s. 65–68.)

GLORIA IN EXCELSIS DEO

Stůj při pravdě, drf se božího slova.

Te vyznání Mikuláše z Heslova.

Vím v pravého, jednoho, věmohúcího, věného Boha, Otce, Syna a Ducha svatého, v Trojici svaté nerozdílného, Stvoitele nebe i země, jenf neobsáhlý byl, z stává a z stane na věky.

Pro hřích pak přestoupení přikázání od Adama a Evy, nejprvního rodiče lidského pokolení v ráji, od téhož věmohúcího Boha stvořených, zavedeni byli věični k ztracení, aniž kdo sám z sebe k milosti božské přijítí, ale skrze smrt a zásluhy Pána Jezu Krista, jednorozeného syna božího, pravého Boha a člověka, jenf nás vykoupil smrtí svou nevinnou, jsme k milosti boží přivedeni z milosrdenství jeho. Kterýf to syn boží, Jezus Kristus, podle slibů božských a písem svatých prorockých dán a seslán jest od Boha, otce svého, vtělil se Duchem svatým v život blahoslavené Panny Marie, matky své k tomu zvolené, narozen a nám podle člověčenství rovným (kromě hříchu) uctíván a dobrovolně, z lásky a milosti své k nám, se jest ponížil a na smrt pro nás hřivé, beze věeho svého provinění, vydal se il pro vysvobození nás od věného ztracení, jakof to svatá, jediná oběť, nepokvrněná, jenf nám sám a žádný jiný milosti boží dosáhl a zaslouf il, jehof to smrtí uzdraveni jsme. A Buoh, otec jeho, smiloval se jest nad námi pro něho a hlasem svým z nebe poručil poslouchati jeho. Ten Jezus Kristus, syn boží, jsa rove Bohu, otci svému, vstav mocí božskou od mrtvých těl den, touf mocí vstoupil jest do nebe k Bohu, otci svému a sedí na pravici jeho, seslav Ducha svatého k potěšení a osvícení všech věcí věných. Při vzkříšení pak z mrtvých lidského pokolení přijde v své věmohúcnosti a slávě, bude souditi živé i mrtvé, věcí a věli jeho

své a fivotu blahoslavenému, nev ící pak a nekající í.

Tomu v-emu a podle vyznání dvanácti apo-toluov téhoř Krista Pána, syna bořího, od n ho vyvolených a Duchem svatým osv ených, téř pravdivého vysv d ení ty evangelist v jeho a písem jich svatých, neomylných, téř v církev jeho svatou, od n ho na ízenou, stále a nepochybn v íce a jsa ve jménu jeho a Pána Boha v-emohúcího podle téhoř syna bořího na ízení svatého pok t n a tak k církvi jeho svaté p ipojen a p iznáváje jse k svátosti ve e e téhoř Krista Pána, syna bořího, vykupitele mého, a jí tak na íditi rá il, bez jina ení a p i in ní k tomu postranních nálezk v lidských, uřívající /t lo jeho jedouce a krev jeho pijíce/ s pravou v n ho vírou, ře jest on v nás a my v n m, toho dotvrzující, u Boha v-emohúcího h ích v odpu-t ní dostáváme na milost p íjímání bejváme, a to v-e pro a skrze téhoř Pána Jezu Krista, syna bořího, vykupitele na-eho, a ne pro n jaká na-e zaslouření, nebo ne na-i skutkové, ale skutkové a zásluhy samého Krista Pána a skrze juřl oznámenou víru k spasení nás p ivozují. Jinak kdyby skutkové na-i nás p ed Bohem ospravedl ovati mohli, nepot ebovali bychom zásluh Krista Pána a na své skutky bychom toliko spoléhali, jako by nám Buoh pro na-e skutky povinen byl milostiv býti, a tak bychom pravou víru v Krista Pána sprz ovali.

Nezamítám dobrých skutkuov, nebo p ikázání a na ízení bořská jsou dobrá, jichřl jse podle na-í nejvy-í mořnosti p idrřeti jmáme, nebo neosvobodil jest nám Kristus Pán svým nás vykoupením páchání zřých skutk v a nepravostí proti zápov di boří, nikoli. Kdo pak, spoléhaje na víru a na zásluhy Krista Pána, zúmysla h e-í a ne-lechetn řív jest, p ikázání bořská opovrhuje, takový juřl pravou v Krista Pána opovrhuje a zásluhy Krista Pána jemu neprořívají.

Ale srdcem skrou-eným pokání z h íchuov íníce a dále jse jich vyvarovati snaříce, ře v té pravé ví e pro smrt a zásluhy Krista Pána, syna bořího, vykupitele lidského pokolení, milosti boří a v ného, blahoslaveného, nám od téhoř Krista Pána zaslíbeného řívota v-íckni v rní a stálí k es ané dojdeme a dostaneme, siln v íme. Amen.

Et in terra pax hominibus bonae voluntatis

PDF Complete

Your complimentary use period has ended.
Thank you for using PDF Complete.

[Click Here to upgrade to Unlimited Pages and Expanded Features](#)

...ný a stálý bude spasen skrze skutky a zásluhy ne své, ale víra a religion, kde pod tím z stává flivot bezbofný a ne-lechetný, bez naprvení a pravého pokání, a to sluje pokrytství, ale Boha fládný nepodvede, nebo jest zpytatel v-ech v cí a sám spravedlivý, v-emohúcí, v ný B h a Pán.

Moc sv tská nenapraví u ví e bludného, nebude-li napraven slovem bofím, nebo víra z p inucení nic neprospívá a z p inucené víry dob í skutkové nepocházejí. Protofl modliti jest se Bohu za dar Ducha svatého k poznání Pána Boha a pravdy jeho. (Víra dar bofí jest.)

Nic neumí, kdo Krista neumí.

Coeli pater, nomen tium sanctum esto!

Tu regna, impera, ciba, remitte mimina et

a malo nos libera! Amen

(Constans et fidelis esto Christo recte agens, nam in fine coronatur bonum opus.)

ANOTACE

Autor: Mgr. pánka Faltýnová

Katedra, fakulta: Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Katedra historie

Název práce:

Dobový obraz poblohorské rekatolizace v Kutné Hoře především v Pamětech Mikuláše Daického z Heslova (The contemporary reflection of the counter reformation in Kutná Hora first and foremost in the Chronicle of Mikuláš Daický z Heslova)

Vedoucí práce: Mgr. Martin Elbel, PhD.

Podělitel : 86 849 (včetně mezer)

Podětitel : 1

Podětitel : použitá literatura: 44 (včetně edic pramenů)

Clíčová slova: Rekatolizace, Kutná Hora, Mikuláš Daický z Heslova, Jan Kořínek, Simeon Eustachius Kapihorský, Paměti Mikuláše Daického z Heslova, Prostopravda, Staré paměti kutnohorské, Historia kláštera sedleckého, řádu cistercienského, náboflenská tolerance, náboflenská konverze.

Charakteristika práce: Práce pojednává o dobovém vnímání rekatolizace v Kutné Hoře Mikulášem Daickým z Heslova v letech 1620 až 1626. Se zvláštěm z etelem sleduje u Daického vývoj náboflenské tolerance a jeho postoj k náboflenským konverzím. iní tak na základě textového rozboru Paměti Mikuláše Daického z Heslova. Pohled Mikuláše Daického z Heslova na rekatolizaci je konfrontován a doplněn poznatky z knih m stské rady z let 1620 až 1626. Dále je komparován s díly katolických autorů Jana Kořína a Simona Eustachia Kapihorského. Součástí práce jsou také kapitoly o náboflenské tradici Kutné Hory a rekatolizačních koncepcích uplatovaných v echách.

PDF
Complete

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)